

KESY-korttien käyttö lapsen osallisuuden tukemisessa

Toimintaterapeuttien käyttökokemuksia

Krook Emmi
Laulainen Jenni-Jutta

Opinnäytetyö
Marraskuu 2019
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
Toimintaterapeutti (AMK), toimintaterapeutin tutkinto-ohjelma

Tekijä(t) Krook Emmi Laulainen Jenni-Jutta	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä 11/2019
	Sivumäärä 37 + 2	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi KESY-korttien käyttö lasten osallisuuden tukemisessa Toimintaterapeuttien käyttökokemuksia		
Tutkinto-ohjelma Toimintaterapeutti (AMK)		
Työn ohjaaja(t) Jaana Ritsilä, Tiina Kuukkanen		
Toimeksiantaja(t) Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri Ruskis		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Lasten osallisuuden edistämässä on kyse lasten mielipiteiden kuulemisesta ja niiden huomioinnista päätöksenteossa. Osallisuuden edistämisen tarvetta lisää Suomen saama huomio YK:lta, jossa todetaan, etteivät vammaisten lasten oikeudet osallisuuden osalta toteudu lasten oikeuksien sopimuksen mukaisella tavalla. Myös uudistuneessa perusopetuksen opetussuunnitelmassa on nostettu vahvasti esiin osallisuuden mahdollistamisen tarve. Lasten osallisuus on tärkeä käsite myös toimintaterapiassa, sillä sen keskiössä on lapsen osallisuus hänelle merkityksellisiin toimintoihin.</p> <p>Tutkimus on toteutettu yhteistyössä Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri Ruskiksen kanssa. Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia KESY-korttien käyttömahdollisuuksia toimintaterapian keinona lapsen osallisuuden tukemisessa. Tavoitteena oli kerätä toimintaterapeuttien käyttökokemuksia KESY-korttien käytöstä. Tutkimusmenetelmänä käytettiin kvalitatiivista tutkimusotetta ja aineisto kerättiin teemahaastattelun keinoin. Haastatteluun osallistui kolme Valteri Ruskiksen toimintaterapeuttia, joilla oli käyttökokemusta KESY-korteista. Kerätty aineisto analysoitiin teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin ja tuloksia tarkasteltiin OTIP-mallin sekä OP-CAC-viitekehityksen kautta.</p> <p>Tutkimus osoitti KESY-korteilla olevan monipuolisia käyttömahdollisuuksia toimintaterapiassa. Toimintaterapeuttien kokemusten mukaan KESY-kortit motivoivat lapsia osallistumaan omien asioidensa pohdintaan. Korteja voi soveltaa toimintaterapiaprosessin eri vaiheissa ja mukauttaa lapsen toimintakyvyn mukaisesti. Johtopäätöksenä voidaan todeta KESY-korttien soveltuvan toimintaterapeuttien käytännön työhön prosessin eri vaiheissa. Jatkotutkimusehdotuksena nousi esille KESY-korttien lisäpakkauksien kehittäminen eri asiakasryhmille, kuten esimerkiksi ikääntyneille.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Osallisuus, toimintaterapia, teemahaastattelu, KESY-kortit, lapset		
Muut tiedot (Salassa pidettävät liitteet)		

Author(s) Krook Emmi Laulainen Jenni-Jutta	Type of publication Bachelor's thesis	Date 11/2019 Language of publication: Finnish
	Number of pages 37 + 2	Permission for web publication: x
Title of publication Using KESY-cards to promote children's participation Experiences of occupational therapists'		
Degree programme Occupational therapy		
Supervisor(s) Ritsilä, Jaana; Kuukkanen, Tiina		
Assigned by The Valteri Ruskis Centre of Learning and Consulting		
Abstract <p>Promoting children's participation involves listening to their opinions and taking them into account in decision-making. The need to promote participation is further enhanced by a complaint that Finland has received from The United Nations. The complaint states that disabled children do not have adequate opportunities to participate in decision making. Moreover, the updated national education curriculum highlights the importance of enabling children's participation in school settings. Children's participation in meaningful activities is also an important and central concept in occupational therapy.</p> <p>The study was conducted in collaboration with the Valteri Ruskis Centre of Learning and Consulting. The aim was to study the prospects of using KESY-cards in occupational therapy in order to promote children's participation. The aim was to collect experiences of occupational therapists' who had used the KESY-cards. A qualitative research approach was used, and the data was collected by conducting theme interviews. Three occupational therapists from Valteri Ruskis who had experience in using the KESY-cards participated in the interviews. The collected data was analysed with theory-guided content analysis and the results were reviewed through the OTIP-model and the OP-CAC-framework.</p> <p>The study showed that there were many ways to use the KESY-cards in occupational therapy. According to the occupational therapists, the KESY-cards motivate children to engage in reflection about their issues. The KESY-cards can be applied in all phases of the occupational therapy process, and they can be modified to fit the child's performance skills. In conclusion, KESY-cards are a usable method in occupational therapy in all the phases of the occupational therapy process. As a recommendation for further research one could raise the development of additional sets of the KESY-cards for different client groups, for example for elderly people.</p>		
Keywords/tags (subjects) Participation, occupational therapy, theme interview, KESY-cards, children		
Miscellaneous (Confidential information)		

Sisältö

1	Johdanto	1
2	Lapsen osallisuus	2
2.1	Osallisuuden monimuotoisuus	2
2.2	YK:n lasten oikeuksien sopimus osallisuuden näkökulmasta.....	3
2.3	Lapsen osallisuus kuntoutuksessa ja päätöksenteossa	4
3	Teoreettinen tausta	8
3.1	OTIPM-prosessimalli	8
3.2	OP-CAC -viitekehys.....	9
4	Keskustelu Symbolein (KESY) -kortit	11
5	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	14
6	Tutkimuksen toteutus	14
6.1	Teemahaastattelu	15
6.2	Teoriaohjaava sisällönanalyysi	16
7	Tutkimuksen tulokset	18
7.1	Tutkittavien taustatiedot	18
7.2	KESY-korttien käyttö toimintaterapiassa	19
7.3	Osallisuuden tukeminen.....	21
7.4	Haasteet ja kehitysideal.....	23
8	Johtopäätökset	25
9	Pohdinta	30
9.1	Eettisyys ja luotettavuus	31
9.1.1	Tutkimuksen toteutuksen tarkastelu	31
9.1.2	Tutkimusraportin tarkastelu	33
9.2	Jatkosuositukset	35

Lähteet	36
----------------------	-----------

Liitteet	38
-----------------------	-----------

Liite 1. Teemahaastattelun teemat (1/2)	38
---	----

Teemahaastattelun teemat (2/2)	39
--------------------------------------	----

Kuviot

Kuvio 1. Lapsen osallistumista vahvistavat tekijät kirjallisuudessa.....	6
--	---

Kuvio 2. OP-CAC -viitekehysten pääteemat.....	10
---	----

Kuvio 3. KESY-korttien käyttöesimerkki.....	12
---	----

Kuvio 4. Esimerkkiin lisätyt tunne- ja kettukortit	13
--	----

Kuvio 5. KESY ja OP-CAC	26
-------------------------------	----

Kuvio 6. KESY ja Lapsen osallistumista vahvistavat tekijät kirjallisuudessa.....	28
--	----

Taulukot

Taulukko 1. Teoriaohjaavan sisällönanalyysin esimerkki	17
--	----

1 Johdanto

Lapsen osallisuus liittyy vahvasti hänen oikeuteensa tulla kuulluksi ja olla osallisena omissa yhteisöissään (Turja 2016, 47). Lasten osallisuuden edistäminen ei ole ilmiönä uusi, sillä se on ollut esillä jo 1960-luvulta lähtien suomalaisessa lapsipolitiikassa. Tästä huolimatta alakouluikäisten lasten osallisuuden edistäminen on edennyt hiitaasti. 2000-luvun vaihteessa Suomen YK:n lapsen oikeuksien komitealta saamat huomautukset lasten puutteellisista osallistumismahdollisuuksilta ovat vaikuttaneet uusien strategioiden ja toimintamallien kehittämiseen. (Gretschel & Kiilakoski 2012, 59 - 60.) Myös vuonna 2016 uudistuneessa peruskoulun opetussuunnitelmassa yhdeksi keskeiseksi tavoitteeksi on nostettu osallisuuden edistäminen. Kaikilla lapsilla tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua ja heitä tulee kohdella tasa-arvoisesti yksilötekijöistä riippumatta. (Perusopetuksen... 2019.)

Osallisuuden edistämiseksi on toteutettu Suomessa useita hankkeita, jotka ovat keskittyneet lasten ja nuorten osallisuuteen yhteiskunnan eri palveluissa. (Turja 2016, 47.) Viime vuosina on kuitenkin alettu keskittyä enemmän siihen, miten osallisuus toteutuu lasten arjessa ja lähiympäristöissä. Erityisesti pienempien lasten osallisuus pohjautuu mikrotason mahdollisuuksiin vaikuttaa heille merkityksellisiin asioihin. (Turjan 2016 mukaan Beyond listening... 2008; Einarsdottir 2007; Stenwall & Seppälä 2008, 48.)

Tämän opinnäytetyön aiheeksi valikoitui KESY-menetelmä, joka on lasten osallisuuden edistämisen tarpeeseen kehitetty symbolipohjainen kommunikaatiomenetelmä. Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä KESY-korttien kehitystyössä mukana olleen Valteri Ruskiksen kanssa. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia ja kartoittaa uuden menetelmän käyttömahdollisuuksia toimintaterapiassa keräämällä toimintaterapeuttien käyttökokemuksia KESY-menetelmästä ja peilaamalla kerättyä aineistoa teoria- ja tutkimustietoon.

2 Lapsen osallisuus

2.1 Osallisuuden monimuotoisuus

Osallisuuden käsite on monelle tuttu, mutta sen määrittely on silti haastavaa. Arkipu-
heessa osallisuutta, osallistumista ja osallistamista käytetään usein rinnakkain. Gret-
schelin ja Kiilakosken (2012, 14 - 15) mukaan osallisuuden käsitteen taipuisuudesta
on sekä hyötyä että haittaa. Toisaalta tarkka määritelmä ei ole rajoittanut ihmisten
ajatuksia tai toimintaa esimerkiksi kehitystyössä, mutta toisaalta osallisuuteen täh-
täävän toiminnan nimissä on tehty myös asioita, jotka ovat edistäneet ns. näen-
näisosallisuutta. Esimerkkinä näennäisosallisuudesta voi olla lasten ja nuorten osalli-
suuden edistämiseen tähtäävä hanke, joka kuitenkin osallisuuden lisäämisen sijaan
aiheuttaa negatiivisia osallistumiskokemuksia. (Gretschel & Kiilakoski 2012, 14 - 15.)
Tämän esimerkin pohjalta näennäisosallisuus voidaan nähdä yksilöön kohdistettuina
osallistamistoimina, jotka eivät kuitenkaan saa aikaan aitoa osallisuuden tunnetta.

Osallisuudella tarkoitetaan kuulumisen tunnetta, joka syntyy silloin, kun yksilö sitou-
tuu toimintaan ja pystyy vaikuttamaan asioihin omassa elämässään ja ympäristös-
sään. Osallisuutta voidaan tarkastella ilmiönä, joka toteutuu yksilön suhteessa yhtei-
söihin kuten perheeseen, koululuokkaan tai yhteiskuntaan. Tämän vuoksi osallisuutta
voidaan tarkastella laajasti monilla eri tasoilla ja se voidaan nähdä myös syrjäytymi-
sen ja osattomuuden vastakohtana. Osallisuuden kanssa usein rinnakkaisena terminä
käytetään osallistumista. Näiden termien merkitykset ovat kuitenkin hieman erilaisia.
Osallistumisella tarkoitetaan yksilön mukana olemista jossain asiassa tai tilanteessa,
joka usein on muiden ihmisten järjestämä, eikä yksilö ole ollut mukana asiaan liitty-
vässä suunnittelussa ja päätöksenteossa. Osallistuminen voi kuitenkin olla alku osalli-
suudelle sen tuottamien myönteisten kokemusten kautta. (Gretschel & Kiilakoski
2012, 14 - 17; Piironen 2007, 5 - 6.) Tässä opinnäytetyössä käytetään näitä määritel-
miä osallisuudesta ja osallistumisesta puhuttaessa.

Osallisuuden toteutuminen vaatii tietynlaisia puitteita, paikkoja ja tilaisuuksia, joita
ovat esimerkiksi perhe ja koulu. Yksilöt voivat luoda itselleen tilaisuuksia ja paikkoja
osallistua, vaikuttaa ja olla osallisina, mutta osa tarvitsee tukea ja ohjausta ollakseen

aktiivisia. (Kansalaisyhteiskunta... 2005, 48 - 49.) Lasten osallisuudesta puhuttaessa käytetäänkin usein myös osallistamisen käsitettä. Osallistamisella tarkoitetaan yksilön kannustamista ja aktivoimista osallistumaan erilaisiin asioihin, jolloin motivaatio osallistumiseen ei nouse yksilöltä itseltään. Osallistaminen voidaan ilmaista myös kutsuna osallisuuteen. (Turja 2016, 47 - 48.)

Lasten osallisuudesta puhuttaessa on tärkeää tunnistaa osallisuuden perusedellytykset, jotta niitä voidaan vahvistaa. Lapsen osallisuuden tukeminen vaatii tiedon, resurssien ja materiaalien lisäksi yhteistä kieltä ja keinoja kommunikointiin. Joskus lapsen kyky kommunikoida ja ajatella voi olla rajoittunut, jolloin osallisuuden tukemiseksi tarvitaan erityisiä keinoja. Tällaisia keinoja voivat olla esimerkiksi kuvien käyttö, ympäristön muokkaus ja vaihtoehtoiset kommunikaatiomenetelmät. Erilaisen kommunikointitapojen ja menetelmien avulla voidaan päästä kosketuksiin lapsen todellisten ajatusten ja kokemusten kanssa. (Turja 2016, 50.)

2.2 YK:n lasten oikeuksien sopimus osallisuuden näkökulmasta

Alle 18-vuotiaiden lasten oikeus osallisuuteen ja osallistumiseen heitä koskevissa asioissa on turvattu lainsäädännöllisin keinoin, jonka perustana on YK:n lasten oikeuksien sopimus (Lapsen osallisuus 2019). Tämä yleissopimus on valtioita sitova, laaja ja yksityiskohtainen ihmisoikeussopimus, jonka myös Suomi on allekirjoittanut. YK:n lapsen oikeuksien komitea on nostanut neljä yleisperiaatetta kaikista sopimuksen artikloista, ja yksi näistä nostoista on artikla 12, joka vastaa lapsen oikeuksista saada näkemyksensä huomioon otetuiksi. (Lasten oikeuksien sopimus n.d.) Artikla 12 vakuuttaa sopimusvaltioiden takaavan lapsille heidän ikänsä sekä kehitystasonsa mukaisen oikeuden ilmaista vapaasti omat käsityksensä heitä koskevissa asioissa. Tämän toteuttamiseksi lapsille on annettava mahdollisuus kuulluksi tulemiseen heitä koskevissa hallinnollisissa sekä oikeudellisissa toimitissa joko suoraan, edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä. (L 21.8.1991/60.)

YK:n lapsen oikeuksien komitea valvoo lasten oikeuksien sopimuksen noudattamista (Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989). Vuonna 2011 Komitea on esittänyt Suomelle

huolensa siitä, ettei vammaisten lasten oikeus tulla kuulluksi ole toteutunut asianmukaisella tavalla (Lapsen näkemysten kunnioittaminen n.d.). Komitea on yleiskommentissaan artiklan 12 sanatarkassa tarkastelussa todennut, että valtion tulee varmistaa artiklan toteutuminen sellaisten lasten kohdalla, joilla on vaikeaa tuoda näkemystään esille. Näin ollen esimerkiksi vammaisille lapsille tulisi järjestää tarvittavat viestintävälineet, joilla he pystyvät ilmaisemaan näkemyksensä. (Yleiskommentti nro 12 2009, 18.)

2.3 Lapsen osallisuus kuntoutuksessa ja päätöksenteossa

Vänskä, Pollari ja Sipari (2016, 9) ovat tehneet Kelan tutkimuksena kuvailevan kirjallisuuskatsauksen, jossa on kartoitettu lasten osallistumista ja toimijuutta vahvistavia kuntoutuksen hyviä käytänteitä. Toimijuus on olennainen käsite lapsen osallisuutta ja osallistumista tarkasteltaessa. Vänskä ja muut (2016, 9) määrittelevät toimijuuden Launianen ja Siparin (2011) mukaan, jossa lapsen toimijuus rakentuu lapsen osallistuksessa hänelle mielekkääseen toimintaan ympäristön kanssa vuorovaikutuksessa, muokaten näin lapsen identiteettiä.

Vänskä ja muut (2016, 22) viittaavat kirjallisuuskatsauksessaan Khetaniin, Cliffiin, Daunhaueriin sekä Anabyyn (2015), joiden artikkelissa kuntoutuksen suunnittelua kuvataan prosessina. Siinä lapsen toimijuuden tukeminen nähdään lapsen oman näkökulman ilmaisemisen mahdollistamisena. Kuntoutuksen suunnittelussa tulisi siis mahdollistaa lapselle omien mielipiteiden ilmaiseminen siitä, mihin hän itse muutosta haluaa. Niille lapsille, jotka eivät kykene ilmaisemaan omia näkemyksiään jää usein passiivinen rooli kuntoutuksen suunnittelussa. Lapsilähtöisessä kuntoutuksen suunnittelussa sekä dialogin rakentamisessa ensisijaista olisi hyödyntää lapsen omia kommunikointimenetelmiä. Vänskä ja muut (2016, 22) pitävät tärkeänä Khetanin ym. (2015) prosessin jatkokehitysnäkökulmana ammattilaisten ohjausta, jotta erilaisia lapsen ääntä tukevia keinoja hyödynnettäisiin ja lasten näkökulmat saataisiin esiin.

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen yhteenvedona Vänskä, Pollari ja Sipari (2016, 23) esittävät, että lasten näkökulman tavoittaminen sekä merkityksellisten toimintojen

tunnistaminen edellyttävät lapsen osallistumista kuntoutuksen arviointiin ja suunnitteluun. Tulokset tuovat näkyväksi lapsilähtöisten toimintatapojen tarpeen olla sovit-
tuja ja jaettuja käytänteitä. Ammattilaisten määrittelemissä kuntoutuskäytänteissä
lapsen osallistuminen ei aina toteudu, jonka vuoksi tarvitaan suunnitelmallista
lapsen toimijuuden edistämistä. Näin ollen lapsilähtöisen toimintakulttuurin sekä uu-
denlaisien rakenteiden luomista tarvitaan, joiden tavoitteena olisi lapsen ja aikuisen
kumppanuus kuntoutusprossin eri vaiheissa.

Vänskä, Pollari ja Sipari (2016, 35) pohtivat lapsilähtöisten arviointimenetelmien läh-
tökohdaksi lapsen osallistumisen sekä kulttuurin arvostamisen. Myös ympäristöteki-
jöllä on tunnistettu olevan vaikutusta lapsen osallistumisen sekä toimijuuden mah-
dollistamiseen, erityisesti kirjallisuuskatsauksen tuloksissa korostuu asenneympäris-
tön vaikutus. Pohdinnassa todetaan, että ympäristöjen arviointi on olennainen osa
osallistumisen kartoittamisessa, sillä niin voidaan karsia osallisuutta estäviä tekijöitä
ja näin edistää lapsen osallistumista.

Vänskän, Pollarin ja Siparin (2016, 37) kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa nousi
esiin myös lapsentahtisuus sekä lapsen tilaisuus valmistautua osallistumiseen. Tällai-
sia osallistumisen tilanteita voivat olla esimerkiksi palaverit ja muut keskustelut.
Vänskä ja muut (2016, 37) viittaavat Frankliiniin ja Sloperiin (2008), jotka painottavat
lapsen osallistumisen rakentamista prosessiksi. Näin osallistuminen ei ole erillisiä tai
yksittäisiä ajan ja resurssien puutteessa jopa pois jätettäviä toimenpiteitä. Prosessi
korostaa lapsen ja aikuisten välistä kumppanuutta sekä tasavertaisuutta toimijoina.
Lapsen, perheen ja ammattilaisen välille syntyvä luottamuksellinen suhde on edelly-
tys lapsen osallistumista sekä toimijuutta tukevan kuntoutuksen suunnittelussa.

Vänskän, Pollarin ja Siparin (2016, 36) kirjallisuuskatsaukseen valikoiduissa julkai-
suissa oli paljon lapsen toimijuutta ja osallistumista vahvistavia tekijöitä, jotka on esi-
tetty alla olevassa kuviossa (Kuvio 1). Taustalla vaikuttavat lueteltujen keinojen lisäksi
lapsen ja perheen voimavarat/tarpeet kuntoutuksen lähtökohtana, ammattilaisten
lapsilähtöinen asenne, lapsen oman näkökulman arvostaminen sekä lapsi- ja perhe-
lähtöiset toimintatavat sekä sovitut käytänteet.

Kuvio 1. Lapsen osallistumista vahvistavat tekijät kirjallisuudessa (Vänskä, Pollari & Sipari 2016, 36)

Myös Bekken (2017, 486 - 487) on tarkastellut tutkimuksessaan lasten kuntoutuksessa toteutettavaa päätöksentekoa. Hän toteaa, että lapsen osallistaminen päätöksentekoon sosiaali- ja terveyspalveluissa on kompleksinen asia, johon vaikuttaa muun muassa ammattilaisten eri taustat, asiakkaan oikeudet sekä vanhempien näkemykset. Se, missä määrin lapsi asetetaan todellisen päätöksentekoprosessin keskipisteesseen vaikuttaa todennäköisesti voimakkaasti varsinaiseen lopputulokseen. Bekkenin (2017, 487) mukaan esimerkiksi ammattilaisten näkökannat lapsen kyvystä muodostaa omat käsityksensä vaikuttavat siihen, kuinka lasta kannustetaan ilmaisemaan mielipiteitään ja kuinka heitä kuunnellaan. Bekken (2017, 494) huomioi artikkelissaan myös ympäristön vaikutuksen lapsen osallisuuteen. Hänen mukaansa useiden aikuisten läsnäolo huoneessa voi vaikuttaa lapsen haluun kertoa omista asioistaan.

Bekken (2017, 494) viittaa tutkimuksessaan Garthiin ja muihin (2009), joiden mukaan lapset haluavat tulla kuulluiksi. Monet heistä kuitenkin tarvitsevat aikuisten tukea, ja usein lapset tukeutuvat aikuisiin päätöksenteon hetkellä. Jotkut heistä haluavat aikuisten jopa päättävän asioita heidän puolestaan. Bekkenin (2017, 494) mielestä lapsille mahdollisuuden tarjoaminen ilmaista näkemyksensä on kuitenkin tapa tunnistaa

heidän kapasiteettinsa relevanttien kokemusten ilmaisuun. Lapset tarvitsevat aikuisten tukea, jotta heidän tarinansa tulisi kuulluiksi.

Franklin ja Sloper (2008) esittelivät artikkelissaan käytänteitä, joiden avulla voidaan tukea vammaisten lasten ja nuorten osallistumista päätöksentekoon. Franklinin ja Sloperin (2008, 12) mukaan on tärkeää ymmärtää osallisuus aiempaa laajempaa käsitteenä ja korostaa lapsen osallistumista hänelle sopivalla tasolla. Osallisuuden edistämiseen tarvitaan koulutusta, tiedon jakamista ja tukea niin ammattilaisille kuin lapsillekin. Palveluiden kehittämisessä tulee huomioida, että lapsen mielipiteen huomioivia ja osallisuutta lisääviä käytänteitä juurrutetaan käytäntöön.

Feiler ja Watson (2010, 113) tutkivat eri ammattilaisten näkemyksiä siitä, miten lapsia, joilla on oppimis- ja kommunikointivaikeuksia, voidaan osallistaa päätöksentekoon koulumaailmassa. Tutkimus toteutettiin haastattelemalla kahden englantilaisen erityiskoulun henkilökuntaa. Tavoitteena oli tunnistaa strategioita, joita kouluissa käytettiin lasten päätöksentekoon osallistamisessa, tutkia kuinka lapset saataisiin yhä paremmin mukaan päätöksentekoprosessiin sekä tunnistaa tekijöitä, joiden avulla osallisuutta voitaisiin lisätä. Feiler ja Watson (2010, 116 - 117) löysivät teemoja, jotka nousivat lasten kanssa työskentelevien ammattilaisten haastatteluista. Yksi teemoista liittyi lapsikeskeisyyteen. Tähän teemaan liittyviä asioita olivat lasta motivoivien asioiden ja lapsen ymmärryksen tason huomiointi. Aikuisten tulee ottaa huomioon lapsen kehityksellinen taso, jotta lapsi tekee päätöksiä, joiden merkityksen hän todella ymmärtää. Lisäksi käytettävän kielen tulee olla lapsen tasoista. Toinen pääteema oli ammatillinen käytäntö, jossa esiin nousi muun muassa koulun aikataulujen hektisyys ja joustamattomuus, minkä vuoksi lasten näkökulmat jäivät helposti huomioidatta ja heidän mukaan ottaminen päätöksentekoon saatettiin nähdä ”tarpeettomana luksuksena”.

3 Teoreettinen tausta

3.1 OTIPM-prosessimalli

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan KESY-korttien käyttömahdollisuuksia toimintaterapiaprosessissa. Fisherin (2009) Occupational Therapy Intervention Process Model (OTIPM) on toimintaterapiaprosessia kuvaava malli, johon tässä opinnäytetyössä viitataan toimintaterapian prosessista puhuttaessa. OTIPM:ssa ammattilaisen toimintaa ohjaavat asiakas- ja toimintakeskeisyys sekä top-down-lähestymistapa. Asiakskeskisessä toiminnassa merkityksellistä on luoda toimiva yhteistyösuhde terapeutin ja asiakkaan välille, jolloin asiakkaan omat näkemykset asioista saadaan selville ja asiakas toimii aktiivisena osapuolena oman terapiansa suunnittelussa ja siihen liittyvässä päätöksenteossa. Toimintakeskeisyyden käsite näkyy asiakkaalle merkityksellisen toiminnan säilyttämisenä keskiössä koko toimintaterapiaprosessin ajan, joka on mallin mukaan toimintaterapian keskeinen tavoite. (Fisher 2009, 8 - 10.)

Top-down-lähestymistapaa käyttäessään toimintaterapeutti tutustuu asiakkaaseen huolellisesti luoden itselleen selkeän ja laajan kuvan asiakkaan rooleista, tarpeista ja haluista, hänelle tärkeistä ja merkityksellisistä toiminnoista sekä hänen toiminnallisista vahvuuksistaan ja haasteistaan omassa toimintakontekstissaan. Top-down-lähestymistavan vastakohtana voidaan nähdä bottom-up-lähestymistapa, jossa terapeutti aloittaa prosessin arvioimalla asiakkaan yksilötekijöitä, kehon toimintoja ja ympäristötekijöitä, joiden arvellaan olevan syynä asiakkaan toiminnallisiin haasteisiin. Ongelmallista bottom-up-lähestymistavassa on, että asiakkaan omat käsitykset, tarpeet ja toiveet jäävät helposti huomioimatta, jolloin terapian vaikutukset toiminnallisen suoriutumisen edistämiseen ovat rajalliset. (Fisher 2009, 6 - 8.)

Fisher (2009, 16 - 19) jakaa toimintaterapiaprosessin kolmeen eri osa-alueeseen, joita ovat alkuarvioinnin ja tavoitteiden asettamisen vaihe, interventiovaihe sekä uudelleen arvioinnin vaihe. Alkuarvioinnissa ja tavoitteiden asettamisessa toimintaterapeutti toimii asiakskeskisen toiminnan sekä top-down-lähestymistavan mukaisesti luoden asiakkaasta asiakaslähtöisen ja toimintakeskeisen kontekstin. Alkuarvioinnin jälkeen asetetaan toimintaterapian tavoitteet, joiden jälkeen top-down-periaatteen

mukaisesti voidaan tehdä tavoitteille tarkoituksenmukaisia toimintakyvyn tarkentavia arviointeja. Toisena toimintaterapiaprosessin osa-alueena on interventiovaihe, jossa varsinainen toimintaterapia tehdään. Nämä interventiot voidaan jakaa kompensatiomalliin, koulutus- ja opetusmalliin, toimintataitojen harjoitteluun sekä yksilötekijöiden ja ruumiin/kehon toimintojen edistämiseen. Viimeinen prosessin vaihe on uudelleen arvioinnin vaihe, jossa tarkastellaan interventioiden vaikutusta tavoitteisiin peilaten.

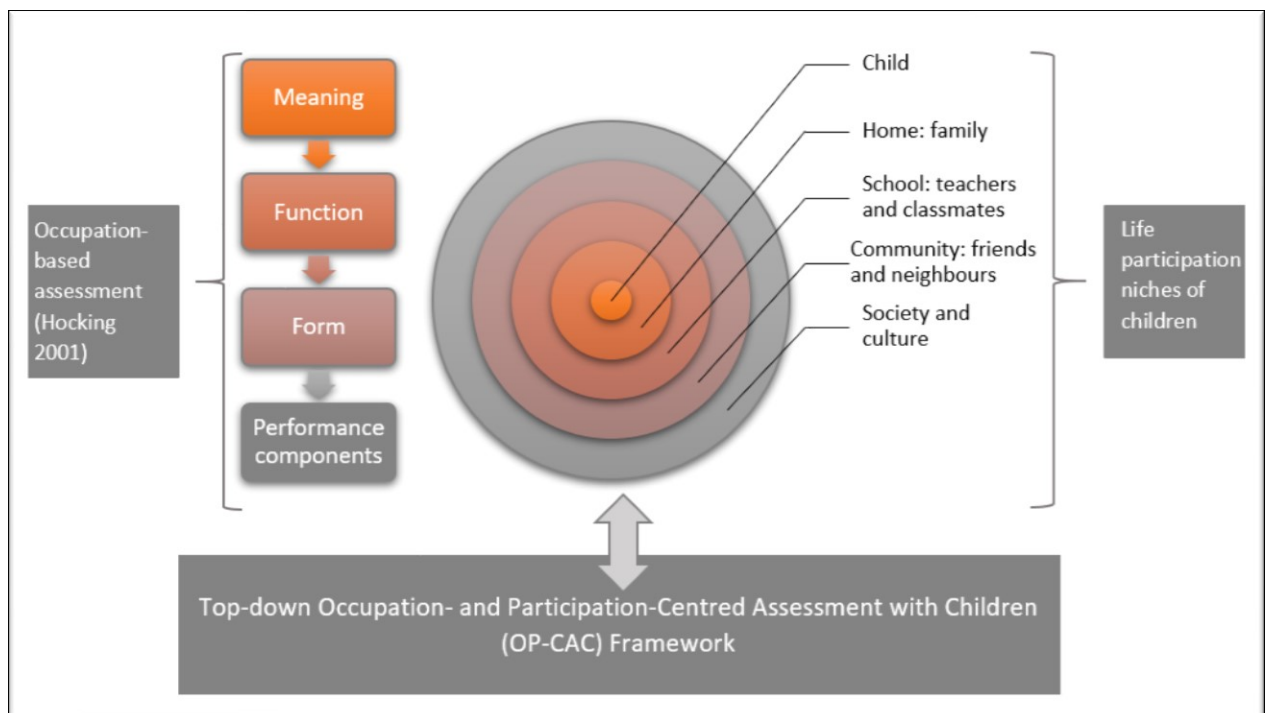
3.2 OP-CAC -viitekehys

Tässä opinnäytetyössä OTIPM:n ohella toimintaterapiaprosessia ja erityisesti lasten arviointia tarkastellaan Chienin ja Brownin (2017, 137) esittelemän lasten arvioinnissa käytettävän Occupation- and Participation-centered assessment with children (OP-CAC) -viitekehysten kautta. Tämä viitekehys käsittelee lasta ja hänen toiminnallista suoriutumistaan sekä osallisuutta hänen luonnollisessa kontekstissaan. OP-CAC on top-down-lähestymistapaan sekä lapsi- ja perhekeskeiseen käytäntöön soveltuva, koska se korostaa yksilön ja perheen keskeistä merkitystä arviointiprosessissa keskittyen siihen, mikä on heille merkityksellistä ja tärkeää. Viitekehys ohjaa toimintaterapeutteja tarkastelemaan toimintaan ja osallisuuteen liittyviä haasteita realistisesti ja kriittisesti. OP-CAC huomioi lapsen päivittäiset toimintaympäristöt kuten koulun, kodin, yhteisön ja yhteiskunnan sekä näihin ympäristöihin liittyvät sosiaaliset kontekstit, johon kuuluvat esimerkiksi perhe, ystävät, opettajat ja naapurit. Ympäristön vaikutuksen lisäksi arvioinnissa huomioidaan kattavasti erilaisia toimintoja ja tilanteita, jotka liittyvät lapsen elämään, kuten vapaa-aika, leikki, itsestä huolehtiminen, roolit, tavat, sosiaalinen osallistuminen ja ajankäyttö.

OP-CAC-viitekehyksessä lapsi ja hänen perheensä nähdään aktiivisina toimijoina arviointiprosessissa. Heidän näkemyksensä, mielipiteensä ja prioriteettinsa hyväksytään ja niitä arvostetaan. Lapsi ja perhe kohdataan kunnioituksella ja heitä kohdellaan tasa-arvoisesti. Arviointiprosessi pohjautuu asiakkaan vahvuuksiin eikä siinä aseteta ennakoasenteita liittyen lapsen ikään, sukupuoleen, kehitystasoon, kulttuuriin tai muihin vastaaviin tekijöihin. (Chien & Brown 2017, 138.)

Chien ja Brown (2017, 139) määrittelevät osallisuuden Costerin ja Khetanin (2008) sekä Hoogsteenin ja Woodgaten (2010) mukaan. Lapsen osallisuus liittyy elämäntilanteisiin, joissa tarkoituksenmukaisessa ympäristössä tapahtuvalla toiminnalla ja toimintasarjoilla pyritään saavuttamaan yksilölle merkityksellistä tavoitetta. Esimerkki osallisuutta tukevasta tavoitteesta voi olla se, että lapsi laittaa takin päälleen päästäkseen välitunnille leikkimään luokkatovereidensa kanssa.

Chien ja Brown (2017, 139 - 140) käyttävät OP-CAC-viitekehyksessä Hockingin (2001) esittelemiä toimintakeskeisen arvioinnin hierarkiatasoja. Tämä malli on jaettu neljään osioon, jotka sisältävät toiminnan merkityksen yksilön toiminnalliselle identiteetille, toiminnan tarkoituksen yksilön elämässä, näiden toimintojen havainnoitavissa olevat muodot sekä toiminnalliseen suoriutumiseen liittyvät tekijät. Alla olevassa kuviossa (Kuvio 2) on visualisoitu OP-CAC-viitekehukseen liittyvät lapsen toimintaympäristöt, niihin liittyvät sosiaaliset kontekstit sekä viitekehyksessä käytettyjä Hockingin (2001) hierarkiatasoja.

Kuvio 2. OP-CAC -viitekehysten pääteemat (Chien & Brown 2017, 137)

4 Keskustelu Symbolein (KESY) -kortit

Keskustelu symbolein (KESY) -kortit on kehitetty Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri Ruskiksen, Vanhempainliiton Epeli-hankkeen sekä Martinniemen koulun yhteistyönä ja ne ovat tulleet myyntiin Valteri-puotiin syksyllä 2018. Kehittämistyössä ovat olleet mukana Sari Haapakangas Suomen Vanhempainliitosta, Anu Uusikylä Martinniemen koulusta sekä Mari Jokitalo-Trebs, Leea Paija ja Annukka Autio Oppimis- ja ohjauskeskus Valterilta. Kuvituksesta ja ruotsinkielisestä versiosta ovat vastanneet Ida Lindström ja Juni Lönnfeldt. KESY:n kehityksen taustalla on peruskoulun opetussuunnitelman kehoitus lapsikeskeisempään keskustelukulttuuriin kouluympäristössä. KESY:n avulla lapsen mielipiteet ja ajatukset saadaan näkyviin lapsen asioita koskeviin moniammatillisiin keskusteluihin sekä palavereihin, jotka ovat perinteisesti olleet aikuislähtöisiä. Moniammatillisten keskustelujen lisäksi KESY:ä voidaan hyödyntää koulun ja kodin yhteistyössä. (Ohje KESY:n käyttöön n.d.)

KESY-kortit ovat symbolipohjainen kommunikaatioväline, jonka avulla saadaan selville lapsen kokemia haasteita, mutta myös kykyjä ja voimavaroja. KESY mahdollistaa keskustelun merkityksellisistä aiheista myös silloin, kun lapselle on syystä tai toisesta haasteellista kommunikoida tai ilmaista itseään sanallisesti. KESY:stä nousseita aiheita hyödynnetään lapsen opetuksen ja kuntoutuksen suunnittelussa sekä tavoitteiden asettamisessa. Kortit on suunnattu alakouluikäisille, mutta niitä voidaan soveltaa eri ikäisille ja kehitystasoisille lapsille ja nuorille sopiviksi. (KESY – keskustelu symbolein 2018.)

KESY:n avulla lapsi voi ilmaista ajatuksiaan sekä kokemusmaailmaansa liittyen erilaisiin osa-alueisiin. Jokitalo-Trebsin (2019) mukaan KESY-korttien osa-alueiden suunnittelussa on hyödynnetty Canadian Occupational Performance Measure eli COPM-arviointimenetelmää. COPM on toimintaterapeuttien käyttöön suunniteltu, asiakaslähtöinen mittari, jonka avulla voidaan tunnistaa ja priorisoida yksilön päivittäiseen elämään liittyviä toimintakyvyn haasteita (About the COPM 2019). KESY:n osa-alueet liittyvät oppiaineisiin, opiskelutaitoihin, arjen taitoihin ja vapaa-aikaan sekä toimintaympäristöihin ja ihmissuhteisiin.

KESY:ä pelatessa lapsi asettaa näihin osa-alueisiin liittyviä kuvakortteja alustoille, jotka kuvaavat lapsen mielipidettä kyseisestä aiheesta. Alustoja on yleensä kolme ja ne voidaan erotella toisistaan esimerkiksi erivärisin kartongein tai erilaisin muodoin. Alustat kuvaavat lapselle mielekkäitä, neutraaleja sekä epämiellyttäviä asioita. Lapsi saa itse määrittää, mitä kortteja hän kustakin osa-alueesta haluaa käyttää ja miten asettelee kortit. Alla olevassa kuviossa (Kuvio 3) on esitetty kolme alustaa, johon lapsi on asetellut haluamansa kortit eri osa-alueista. Aurinko kuvastaa mielekkäitä asioita, sininen pilvi neutraaleita asioita ja musta pilvi lapsen ikäviksi kokemia asioita.

Kuvio 3. KESY-korttien käyttöesimerkki

Halutessaan lapsi voi myös käyttää kettu- ja tunnekortteja määrittelemään yksityiskohtaisemmin ajatuksiaan asettamistaan kuvakorteista. Kettukorteilla lapsi voi kuvata asioita, joista pitää erityisen paljon tai missä kaipaisi erityisesti tukea. Tunnekorteilla lapsi voi ilmaista asettamiinsa kuvakortteihin liittyviä tuntemuksia, kuten esimerkiksi pelkoa, kiukkua tai innostusta. Lisäksi KESY-kortteihin kuuluvat harmaat ja tyhjät kortit, joita voidaan hyödyntää tavoitteista, haaveista ja vapaa-ajasta keskustellessa. Kaikilla näillä lisäkorteilla lapselta saadaan tärkeää tietoa siitä esimerkiksi siitä, miksi hän kokee jonkun asian haastavaksi tai millaisia tavoitteita hän haluaa asettaa. (Ohje KESY:n käyttöön n.d.) Alla olevassa kuviossa (Kuvio 4) lapsi on lisännyt aikaisemmin aseteltuihin kuvakortteihin eri tunnetiloja. Kuviossa nähdään, kuinka

lapsi kokee esimerkiksi asennon vaihtamisen hankalaksi, koska siitä aiheutuu hänelle kipua. Lisäksi kuvioiden vierelle on nostettu esiin kettu-kortit sekä puhekuplat haaveista, tärkeistä asioista sekä tavoitteista.

Kuvio 4. Esimerkkiin lisätyt tunne- ja kettukortit

KESY:n käyttöön ei ole olemassa tarkkoja sääntöjä, vaan materiaalia voi soveltaa yksilöllisesti lapsen ikätaso ja erityispiirteet huomioiden. Ennen keskustelun aloittamista aikuinen voi rajata kortteihin määrää tai valita niistä tiettyä osa-alueita käsittelevät kortit. Lisäksi aikuisen vastuulla on kertoa KESY-pelin idea lapselle, selventää tarvittaessa kuvien merkityksiä, tukea lasta korttien sijoittamisessa sekä vahvistaa lapsen itseilmaisua kuunnellen ja myötäillen hänen ajatuksiaan. KESY:ä käyttäessä on tärkeää huomioida kuvien lisäksi myös muu nonverbaalinen viestintä, kuten asennot, katseet ja ilmapiiri. Valmiista tuotoksesta voidaan ottaa lapsen luvalla valokuva, jota voidaan käyttää lapsen kerronnan tukena tulevissa lasta koskevissa keskusteluissa. (Ohje KESY:n käyttöön n.d.)

5 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tarkoituksena oli toimintaterapian ammattialan kehittäminen kartoittamalla uuden menetelmän soveltuvuutta toimintaterapian käytännötyöhön. Kerätty aineisto peilattiin teoria- ja tutkimustietoon, jonka avulla tarkasteltiin kriittisesti KESY-korttien käyttömahdollisuuksia toimintaterapiassa. Opinnäytetyön tavoitteena oli kerätä toimintaterapeuttien käyttökokemuksia KESY-korteista teemahaastattelun keinoin. Tässä opinnäytetyössä kaksi tutkimuskysymystä olivat:

Miten toimintaterapeuttien käyttökokemusten mukaan KESY-kortteja voidaan hyödyntää toimintaterapiassa?

Miten toimintaterapeuttien käyttökokemusten mukaan KESY-kortit tukevat lasten osallisuutta?

Opinnäytetyön hypoteesi oli, että KESY-kortteja voidaan käyttää toimintaterapian alkuarvioinnin ja tavoitteen asettelun vaiheessa lapsien kanssa, joilla on haasteita itsemuutuksessa.

6 Tutkimuksen toteutus

Opinnäytetyö on toteutettu laadullisena, eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Laadullisessa tutkimuksessa tiedonhankinta toteutetaan luonnollisissa tilanteissa havainnoinnin sekä keskustelun keinoin. Laadullisessa tutkimuksessa keskiössä on ihminen ja hänen näkökulmansa sekä kokemuksensa tutkittavasta aiheesta. Aineiston hankinnassa suositetaan metodeja, joissa tutkittavan oma ääni pääsee esille. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusjoukkoa ei valita satunnaisotoksella, vaan tarkoituksenmukaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2016, 164.) Laadullisen tutkimuksen periaatteet soveltuvat opinnäytetyöhön, jonka keskiössä on käyttökokemusten kartoittaminen ja uuden menetelmän soveltuvuuden arvioiminen toimintaterapian käytännön työtä ajatellen.

Tutkimus toteutettiin yhteistyössä oppimis- ja ohjauskeskus Valteri Ruskiksen kanssa. Valteri Ruskis on Helsingissä sijaitseva opetushallituksen alaisuudessa toimiva koulu, jossa oppilas voi opiskella esi-, perus- tai lisäopetuksessa. Koulussa opiskellaan luokkaryhmissä, joiden ohjauksesta vastaa opettaja, ohjaaja sekä moniammatillinen tiimi, johon voi kuulua puhe-, toiminta- ja fysioterapeutti. (Ruskis n.d.)

6.1 Teemahaastattelu

Tutkimuksen tiedonkeruu toteutettiin teemahaastatteluna, jolla kartoitettiin haasteltavien subjektiivisia kokemuksia KESY-korttien käytöstä. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumuoto, jossa keskustelu etenee tiettyjen etukäteen suunniteltujen teemojen pohjalta. Tämän haastattelumuodon etuna on se, että haastattelun edetessä haastatteliija voi syventää ja tarkentaa kysymyksiään haastattelussa esiin tulevien vastauksien perusteella. Teemahaastattelussa korostuu ihmisen omat tulkinnat sekä hänen antamat merkitykset asioille. Teemat suunnitellaan löytämään vastauksia tutkimusongelmaan sekä -kysymyksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87 - 88.) Opinnäytetyön haastattelun teemat nousivat OP-CAC-viitekehyksen keskeisistä käsitteistä, joita olivat osallisuus sekä toimintaterapiaprosessi top-down-lähestymistavan mukaisesti. Teemoiksi nostettiin myös tutkittavien työ- ja koulutustausta, asiakasryhmät sekä KESY-korttien käyttöön liittyvät tekijät, huomiot ja kehitysideat. Näiden teemojen uskottiin tuovan opinnäytetyön aineiston kannalta merkittävää tietoa. Opinnäytetyön teemarunko on esitetty liitteessä 1.

Haastatteluun oli tarkoituksenmukaista valita tutkittavat, joille oli kertynyt kokemusta KESY-korttien käytöstä. Yhteistyökumppanin kanssa käytyjen keskusteluiden pohjalta päädyttiin haastattelemaan Valteri Ruskiksen omia toimintaterapeutteja, joilla tiedettiin KESY-korttien olleen käytössä syksystä 2018 alkaen. Muiden toimintaterapeuttien osalta KESY-korttien käytöstä ei ollut saatavilla tarkkaa tietoa, minkä vuoksi tutkimukseen soveltuvia henkilöitä olisi ollut haasteellista kartoittaa. Näin ollen harkinnanvaraiseen otokseen valikoitui kolme Valteri Ruskiksen toimintaterapeutteja, joille käyttökokemusta oli kertynyt noin puolen vuoden ajalta. Ennen haastattelujen toteuttamista laadittiin tarvittavat sopimukset yhteistyökumppanin kanssa

opinnäytetyön toteutuksesta sekä aineistonkeruusta. Lisäksi aineistonkeruuseen osallistuvilta toimintaterapeuteilta pyydettiin kirjallinen suostumus haastatteluja varten. Teemahaastattelun runkoa testattiin etukäteen pilottihaastattelussa, jossa haastateltiin toimintaterapeuttia, joka ei osallistunut varsinaisiin tutkimushaastatteluihin.

Haastattelumuodoksi valikoitui yksilöhaastattelu, joka mahdollistaa teemojen käsittelyn yksilöllisesti ja eri laajuisesti eri haastateltavien kanssa. Yksilöhaastattelun valintaa voidaan perustella myös sillä, että tilanteesta on poissuljettu ryhmädynamiikan vaikutus, joka voi mahdollisesti olla vahva saman työyksikön työntekijöiden välillä. Haastattelut toteutettiin videoidulla etäyhteydellä tietokoneen välityksellä. Etäyhteydellä toteutettavien haastatteluiden etuina olivat kustannustehokkuus sekä haastatteluajankohtien joustavuus tutkijoiden ja haastateltavien välisen etäisyyden vuoksi. Etähaastattelut tallennettiin etäyhteysohjelman kautta videotiedostoina erilliselle muistitikulle sekä turvattuina äänitiedostoina puhelimelle. Kaksoistallennuksella hahutettiin vähentää riskiä tallennusten katoamiselle. Haastattelut kestivät noin 40 minuuttia sisältäen haastateltavien ohjeistuksen, teemojen käsittelyn sekä vapaan keskustelun haastattelun loppuun.

Haastattelut toteutuivat rauhallisissa tiloissa niin tutkittavien kuin tutkijoiden puolesta. Ulkopuolisia keskeytyksiä haastatteluissa ei ollut, mutta yhden haastattelun kohdalla etäyhteys katkesi ja haastateltava liittyi uudelleen etäyhteyteen. Yhteyden katkeaminen tapahtui juuri kahden käsiteltävän teeman vaihteessa niin, ettei se vaikuttanut aineiston keruun laatuun, sillä edellinen teema oli juuri saatu käsiteltyä. Yhden haastateltavan kohdalla kamera ei toiminut. Muita häiriötekijöitä haastatteluissa ei esiintynyt ja haastattelut saatiin tallennettua onnistuneesti.

6.2 Teoriaohjaava sisällönanalyysi

Kaikki tallennetut haastattelut litteroitiin sanasta sanaan yhteistyössä tekijöiden kesken ja aukikirjoitettua aineistoa kertyi fontilla Calibri ja kirjainkokoalla 12 yhteensä 26 sivua. Litteroinnissa ei huomioitu taukoja, huokauksia tai äänenpainoja, sillä tutki-

muksen kannalta näin tarkkaa litterointia ei nähty tarpeelliseksi. Myös alku- ja loppuosuudet haastatteluista jätettiin litteroimatta, sillä ne eivät sisältäneet aiheen kannalta oleellista tietoa. Litteroituun aineistoon ei liitetty haastateltavien tunnistetietoja, vaan ne nimettiin sattumanvaraiseen järjestykseen käyttäen T1, T2 ja T3-tunnisteita aineiston analyysia varten.

Tutkijat teemoittelivat litteroidun aineiston erikseen nostaen aineistosta esiin yhteneväisyyksiä sekä pääkohtia liittyen haastattelun teemoihin sekä muihin huomioihin. Teemoittelu toteutettiin alkuperäisiä ilmauksia käyttäen. Seuraavassa vaiheessa tutkijat vertailivat teemoiteltua aineistoa ja muodostivat niistä yhteneväisen kokonaisuuden. Teemoittelu tehtiin helpottamaan sisällönanalyysia.

Analyysimenetelmäksi valikoitui teoriaohjaava sisällönanalyysi. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä edetään aineiston ehdoilla, mutta haastattelusta saatu aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin (Tuomi & Sarajärvi 2018, 133). Sisältöä analysoidessa ja ryhmitellessä yläluokat nostettiin tutkimuskysymyksiin liittyvistä teoreettisista käsitteistä. Alaluokat muodostettiin teoreettisiin käsitteisiin sopivista aineistosta esiin nousseista aiheista. Alla olevaan taulukkoon (Taulukko 1) on nostettu kaksi esimerkkiä tämän opinnäytetyön teoriaohjaavasta sisällönanalyysistä.

Taulukko 1. Teoriaohjaavan sisällönanalyysin esimerkki

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Yhdistävä
"(KESY) käynnistää sen terapiaprosessin koska mä saan sieltä poimittua sieltä myöskin ne asiat mitkä kiinnostaa lasta mitkä on sille haasteellisia ja mitkä on sitte niitä sen koko kouluvuoden ja kuntoutuksen tavoitteita ja linkitetty ne sit siihen terapiaprosessiin..."	Terapiaprosessin alussa KESY:n avulla saadaan poimittua lapsen kannalta merkitykselliset asiat	Top-down-lähestymistapa	Toimintaterapiaprosessi	KESY-korttien käyttö toimintaterapiassa lapsen osallisuuden tukemiseksi
"Kirjaan sen asian ihan sanasta sanaan niinkun lapsi sen sanoo että mä en- et sillon se tulis niinku semmosena – hänen suustaan sanomisena ja sen takii mä tarkastan ne sanomiset aina jopa joskus kahteen kertaan jos jää epäselvää et tarkotiks sä näin oikeesti näin vai näin"	Lapsen kertomat asiat otetaan juuri niin kuin lapsi ne ilmaisee	Lapsikeskeisyys	Osallisuuden tukeminen	

7 Tutkimuksen tulokset

Tässä kappaleessa esitellään kerätty aineisto vastaten opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin, joita olivat: **”Miten toimintaterapeuttien käyttökokemusten mukaan KESY-kortteja voidaan hyödyntää toimintaterapiassa?”** ja **”Miten toimintaterapeuttien käyttökokemusten mukaan KESY-kortit tukevat lasten osallisuutta?”**.

Kaikki tässä kappaleessa esitetyt tiedot ovat peräisin haastatteluiden vastauksista. Tutkimuskysymyksiin liittyvät tulokset on kappaleissa 7.2 ja 7.3 otsikoitu aineiston analyysistä nostettujen alaluokkien mukaan.

7.1 Tutkittavien taustatiedot

Haastattelun alussa kartoitettiin haastateltavien toimintaterapeuttien koulutus- ja työtaustaa, sillä tutkijat halusivat saada tietoa taustavaikuttajista, joilla saattaa olla merkitystä toimintaterapeuttien omien kokemusten reflektointiin. Haastatelluilla toimintaterapeuteilla oli aiempi koulutus sosiaali- ja terveystieteiltä sekä laaja-alaista osaamista lasten parissa työskentelystä. Haastatellut olivat edeltävästi toimineet erilaisissa tehtävissä muun muassa lastensuojelussa, nuorisopsykiatrialla sekä kehitys- ja monivammaisten lasten parissa. Yhdellä haastateltavista on näkövammaistaitojen ohjaajan lisäkoulutus ja yhdellä heistä oli kliinisen asiantuntijan pätevyys. Kahdella tutkittavista oli yli kymmenen vuoden kokemus Valteri Ruskiksella työskentelystä. Haastateltavien mukaan Valterin toimintaterapeutit työskentelevät luokissa, joissa he vastaavat oppilaiden oppimista tukevasta kuntoutuksesta toimintaterapian ja monialaisen yhteistyön näkökulmasta. Kaikki tutkittavat toimintaterapeutit työskentelivät yläkouluikäisten lasten parissa, joiden toimintakyvyn haasteet olivat monimuotoisia ja liittyivät muun muassa motoriikkaan, kognitioon, psyykkiseen toimintakykyyn ja näönkäyttöön.

T1: ”Asiakkaat on aika monen tasoisia ja taitoisia jos näin niinkun voi sanoa että ihan syvästi kehitysvammaisesta sitten hyvinkin toimivaan jolla sitten ne ongelmat on ehkä sitten vähän muita kuin tämmösiä neurologistaustaisia”

Haastateltavien mukaan Valteriin tulee myös jaksolaisia, joiden kanssa toimintaterapeutit työskentelevät vain lyhyen jakson ajan, esimerkiksi arvioiden heidän tuen tai apuvälineiden tarvettaan. Valterilla toimintaterapeuttien työhön kuuluu myös erilaisia työtehtäviä, kuten konsultatiivista työtä lähialueiden kouluissa sekä erilaisissa hankkeissa toimimista.

7.2 KESY-korttien käyttö toimintaterapiassa

Haastatellut toimintaterapeutit kertoivat kokeneensa KESY-korttien käyttöön ottamisen yksinkertaisena. Korttien käyttö ei vaadi laajaa taustatyötä, erillistä koulutusta tai tarkkojen ohjeiden noudattamista, vaan terapeutti voi soveltaa kortteja asiakaskohteisesti. Tutkittavien mielestä KESY-kortit soveltuvat niin toimintaterapeuttien kuin muidenkin ammattiryhmien käyttöön. Materiaalia voivat hyödyntää kaikki, jotka ovat kiinnostuneita lasten osallisuudesta ja sen tukemisesta. Haastateltavat toimintaterapeutit näkevät KESY:n myös hyvänä välineenä moniammatilliseen keskusteluun. Lisäksi KESY nähdään mahdollisuutena lisätä yhteistyötä ammattilaisten ja lasten vanhempien välillä.

T3: ”Se tarvii sen toimintaterapeutin käyttämään niitä (KESY-kortteja), jotta se on niiku toimintaterapeuttinen menetelmä, (...) mut et toki kun näitä voi käyttää muutki ammattiryhmät”

KESY-kortit ja top-down-lähestymistapa

Tässä tutkimuksessa hyödynnettiin top-down-lähestymistapaa toimintaterapiaprosessin tarkastelussa. Toimintaterapeuttien haastatteluista nousi useita aiheita, jotka puolsivat KESY-korttien käyttömahdollisuuksia top-down-lähestymistavan mukaisessa toimintaterapiaprosessissa. Näitä aiheita olivat muun muassa suunnitelmallisuus, lapsilähtöisyys sekä KESY:n käyttö eri toimintaterapiaprosessin vaiheissa.

Haastateltujen toimintaterapeuttien mukaan Valteri Ruskiksella toimintaterapiaa toteutetaan koulun lukuvuoteen liittyvien aikataulujen ja tavoitteiden mukaisesti. Haastatellut tunnistivat käyttävänsä KESY:ä toimintaterapiaprosessin alkuarvioinnin,

tavoitteiden asettelun sekä väli- ja loppuarvioinnin vaiheissa. Haastateltavien mukaan KESY:n avulla saadaan poimittua lapselle merkitykselliset ja tärkeät asiat, joista hän pitää tai jotka ovat hänelle haasteellisia. Näitä asioita voidaan hyödyntää terapian suunnittelussa, tavoitteiden asettamisessa sekä arvioinnissa. KESY:n avulla toimintaterapeutti pystyy muodostamaan laajan kuvan lapsen tilanteesta, toimintakyvystä sekä lapsen omista toiveista ja tarpeista.

T2: ”Ku sieltä nousee myös paljon lapsen toiveita mitkä ei välttämättä oo niinku olenkaan sellaisia toiveita mitkä liittyyis jotenkin koulunkäyntiin taikka oppimiseen taikka kuntoutumiseen”

T3: ”Kaikil (lapsille) kenelle oon tehny (KESY:n) nii paljon niistä asioista on semmosia mist oppilaat kokee itse et ne on mukavia ja niiku kivoja asioita, (...) on kiva nähdä et on näin paljon asioita, mitkä menee mukavasti”

KESY-korttien visuaalinen ilme

Haastateltavien toimintaterapeuttien mukaan KESY:ssä käytettävät kuvat ovat monipuolisia ja ne kattavat laajasti lapsen maailman eri osa-alueita. Haastateltavat kokivat materiaalin visuaalisen ilmeen miellyttävänä, erityisesti kiitosta saivat kettu- ja tunnekortit. Myös lapset ovat haastateltavien mukaan pitäneet esimerkiksi sydämiä sisältävistä korteista ja käyttäneet niitä mielellään. Haastatellut toimintaterapeutit kokivat kuvien tukevan lapsen orientaatiota ja keskittymistä. Kuvat koettiin neutraaleina niin, etteivät ne johdattele lapsen ajatuksia johonkin tiettyyn suuntaan. Lasten on helpompi ymmärtää erilaisia käsitteitä kuvien kautta ja ne antavat merkityksiä myös vieraammille sanoille.

T2: ”Sit toisaalta niitten (lasten) kaa nää kuvat toimii hyvin koska ne on heille paljon merkityksellisempiä ku se että selittää asioita”

Ammatillinen harkinta ja KESY-korttien soveltaminen

Tutkittavien mukaan KESY-korttien käyttöä on mahdollista soveltaa monella tapaa, sillä korttien käytölle ei ole määritelty tarkkoja sääntöjä. Käytettävissä olevia kortteja

on paljon, ja kaikki haastatellut toimintaterapeutit kertoivat mukauttavansa kuvakorttien määrää. Terapeutti voi ennen KESY:n tekoa rajata kortteja monella eri tavalla valiten kuvakorteista esimerkiksi tiettyjä osa-alueita tai käyttäen KESY-pelin aikana vain muutamaa korttia kerrallaan lapsen toiminnan tukemiseksi. Lisäksi keskustelua voidaan käydä useassa osassa. Tutkittavien mukaan KESY-kortteja voidaan käyttää myös kuvapankkina erilaisissa tilanteissa ilman KESY-ajatusta. Haastatellut toimintaterapeutit kokivat etukäteisvalmistautumisen ja tilanteen suunnittelun tärkeäksi osaksi KESY:n tekemistä.

Tutkittavien mukaan KESY:n tekeminen on helppo aloittaa neutraaleista aiheista, kuten kouluaineista ja esittää KESY lapselle pelinä. Terapeutin tulee tilanteessa tarkkailla lapsen reaktioita ja jaksamista. Terapeutin tulee olla johdattelematta lasta liikaa pelin aikana ja tarvittaessa yksinkertaistaa käyttämäänsä kieltä. Kaikki haastatellut kertoivat tekevänsä KESY:n pääsääntöisesti kahdestaan lapsen kanssa, mutta joissakin tapauksissa mukana tilanteessa on ollut esimerkiksi puheterapeutti tai AAC-ohjaaja tulkaamassa.

Haastateltavien toimintaterapeuttien mukaan jotkut lapset tarvitsevat KESY:n pelamiseen apuvälineitä. Tutkittavien mukaan osa lapsista on käyttänyt näön apuvälineitä, kuten suurennuslaitetta, korttien katseluun. Joillakin lapsilla motoriikan haasteet vaikeuttavat korttien käsittelyä, minkä vuoksi osa terapeuteista on muokannut menetelmää esimerkiksi teippaamalla kortteja, käyttämällä liukuestettä pöytätasossa tai asettamalla itse kortteja lapsen haluamalla tavalla. Yksi terapeuteista kertoo myös laminoineensa kortit hygieniasyistä.

T3: ”Sovelletaan niinku mitä tahansa arviointivälinettä (...) et vaan mieltä niinku sen oppilaan toimintakyvyn mukaan”

7.3 Osallisuuden tukeminen

Toimintaterapeuttien näkemyksiä osallisuudesta

Haastattelun alussa tutkittavia pyydettiin määrittelemään omin sanoin osallisuuden

käsite, sillä tutkimuksen kannalta oli oleellista kartoittaa, miten tutkittavat ymmärtävät aiheen. Heidän mukaansa osallisuus tarkoittaa kuulluksi tulemistä sekä mahdollisuutta osallistua ja vaikuttaa omaa elämää, yhteisöä ja ympäristöä koskevaan keskusteluun. Lisäksi olennaista on tunne kuulumisesta. Osallisuus käsittää myös tietynlaisen aktiivisuuden ja sen, että lapsi pystyy olemaan mukana toiminnan kaikissa vaiheissa alusta asti. Kuntoutuksesta puhuttaessa tämä tarkoittaa sitä, että lapsi on osallisena toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Lisäksi tärkeää on kokemus siitä, että ympärillä olevat ihmiset ymmärtävät mitä lapsi tarkoittaa ja että lapsen mielipiteillä on vaikutusta.

KESY-kortit lapsikeskeisyyden mahdollistajana

Haastateltavien mukaan KESY-korttien avulla saadaan lapsen ääni kuuluviin häntä koskevissa keskusteluissa. Korttien tuottaman tiedon avulla lapsen oma näkemys on saatu paremmin näkyväksi moniammatillisissa palaverissa ja KESY:n avulla lapsi pystyy osallistumaan esimerkiksi kuntoutuksen tavoitteiden asettamiseen. Lapsi pystyy palaverissa kertomaan asioitaan terapeutin ja KESY-pelistä otetun valokuvan avulla. Toimintaterapeutti voi kysyä lapselta ennen palaveria mitä asioita tilanteessa voidaan tuoda esille. Näillä toimilla annetaan lapselle valtaa ja mahdollistetaan lapsen oma päätöksenteko.

T2: "Se pointti ei oo KESY:ssä se, et sä saisit sen tarkan tiedon, vaan se, et sä saisit sen lapsen sen hetken äänen kuuluviin"

Haastateltavien mukaan lapset ymmärtävät KESY:n idean nopeasti ja he ottavat pelaajan roolin luonnostaan. Lapset ovat motivoituneita pelaamaan KESY-peliä ja kuvat tukevat heidän omaa ajatteluaan. Tutkittavat ovat huomanneet, että suurin osa lapsista kertoo mielellään omista asioistaan KESY:n avulla ja he kokevat tilanteen merkitykselliseksi, omaksi hetkeksi. Haastateltavat toimintaterapeutit kertovat, että lapset ovat olleet KESY:ä pelatessa innostuneita sekä sitoutuneita toimintaan. Tutkittavat kokevat tärkeäksi sen, että lapset osallistuvat omien asioidensa pohdintaan.

T1: "Semmonen tunne tulee, et oppilaat puhuu niiku aitoja asioita"

KESY-korttien vaikutus aikuisten asenteisiin

KESY:ä käyttäneet toimintaterapeutit ovat huomanneet muutoksia aikuisten asenteissa. Esimerkiksi muiden ammattilaisten suhtautuminen on muuttunut, sillä aiemmin melko aikuislähtöisissä keskusteluissa lapsen osallisuus on nostettu selkeämmin keskiöön. Haastateltavat toimintaterapeutit kokevat tärkeäksi sen, että aikuiset eivät anna omin päin merkityksiä lapsen sanoille, vaan epäselvät asiat varmistetaan lapselta itseltään. Joskus KESY:ssä esiin nousseet lapsen kertomat asiat tulevat vanhemmille yllätyksenä ja heidän käsityksensä lapsen toimintakyvystä voi erota merkittävästi lapsen omasta käsityksestä.

T2: ”Se on sille lapselle älyttömän voimauttava kokemus se että (...) minkä hän on laittanu nii todetaan et se on se oikee vastaus eikä se mitä vanhemmat luulee et mitä se lapsi ajattelee”

7.4 Haasteet ja kehitysideat

Tutkimuksessa kerätystä aineistosta nousi esiin myös haasteita KESY-korttien käytössä. Haastatellut toimintaterapeutit korostavat, että KESY-korttien käyttö edellyttää lapselta tietyn tasoisia kommunikointitaitoja, esimerkiksi kyllä-ei-tasoista kommunikointia. Haastateltujen toimintaterapeuttien mukaan osa KESY-korttien käsitteistä voi olla haasteellisia lapsille, esimerkiksi tavoitteet ja haaveet käsitteinä voivat olla hankalia hahmottaa. KESY-korttien käytössä täytyy huomioida lapsen kognition taso. Oman toimintakyvyn realistinen tarkastelu sekä aikaperspektiivin huomiointi voivat olla osalle lapsista haasteellisia.

T1: ”Kaikkien ei oo helppoo mieltii sitä omaa toimintakykyä että osa jotka on hyvinkin apua tarvitsevia niin saattaa (...) olla semmonen tunne, et he osaa kaiken aivan itse”

Tutkittavien mukaan jotkut lapset saattavat myös kyseenalaistaa kuvien käytön tai kokea ne jopa lapsellisina, varsinkin jos he eivät ole tottuneet käyttämään kuvatukea. Tutkittavat ovat myös kiinnittäneet huomiota siihen, että osa lapsista ajattelee KESY-

pelin olevan vain asia, josta täytyy suoriutua. Haastateltavien mukaan osa KESY-korttien aihealueista saattavat tuntua lapsista hyvin henkilökohtaisilta ja näistä asioista puhuminen vaatii luottamuksellisen suhteen rakentamisen terapeutin ja lapsen välille.

T1: ”Joku (lapsi) voi kokee ahdistavanakin et heti aletaan kysyä tällösi asioita että joskus vaatii semmosta tutustumista vähän neutraalimman tekemisen parissa kun näin paljon itsestään tavallaan antaa”

Tutkittavien mukaan KESY-korttien käyttö vie kokonaisuudessaan paljon aikaa. Lisäksi menetelmä vaatii tarkentavien kysymysten esittämistä, sillä lapsen asettamien korttien taustalla on usein syvempiä merkityksiä. Haastatellut toimintaterapeutit kiinnittivät huomiota siihen, että yleensä toimintaterapeuttien käyttämät arviointimenetelmät sisältävät tarkat ohjeet niiden käyttöön, jotta menetelmän avulla saatu tieto on varmasti todenmukaista ja tarkkaa. Tutkittavat arvioivat, että joillekin toimintaterapeuteille tarkkojen ohjeiden puute saattaa aluksi tuntua haastavalta.

T2: ”Siin tulee niinku aika paljon semmosta epävarmuutta että osaanks mä käyttää näitä nyt niinku oikein”

Haastateltujen toimintaterapeuttien mukaan korttien pieni koko tuo haasteita niiden käyttöön lasten kanssa, joilla on esimerkiksi hahmottamisen tai näönkäytön pulmia. Osa lapsista ei myöskään pysty käsittelemään kortteja itse. Toisaalta tutkittavien mukaan korttien nykyistä suurempi koko toisi myös mukanaan erilaisia haasteita niiden käyttöön, kuten esimerkiksi niiden mukana kuljettamiseen.

Kerätystä aineistosta nousi esiin myös useita jatkokehitysideoita KESY-kortteihin liittyen. KESY-korteista on tutkittavien mukaan kehitteillä digitaalinen versio, joka koetaan hyväksi vaihtoehdoksi, vaikkakin digiversio pohditaan palvelevan hieman erilaista käyttöä. Lisäksi jatkokehitysideaksi ehdotetaan lisäkorttipakkausten kehittelyä eri ikäisille asiakkaille. KESY-kortteja voisi hyödyntää ikääntyneiden parissa pohdittaessa esimerkiksi kotona pärjäämistä tai tukitoimien tarvetta.

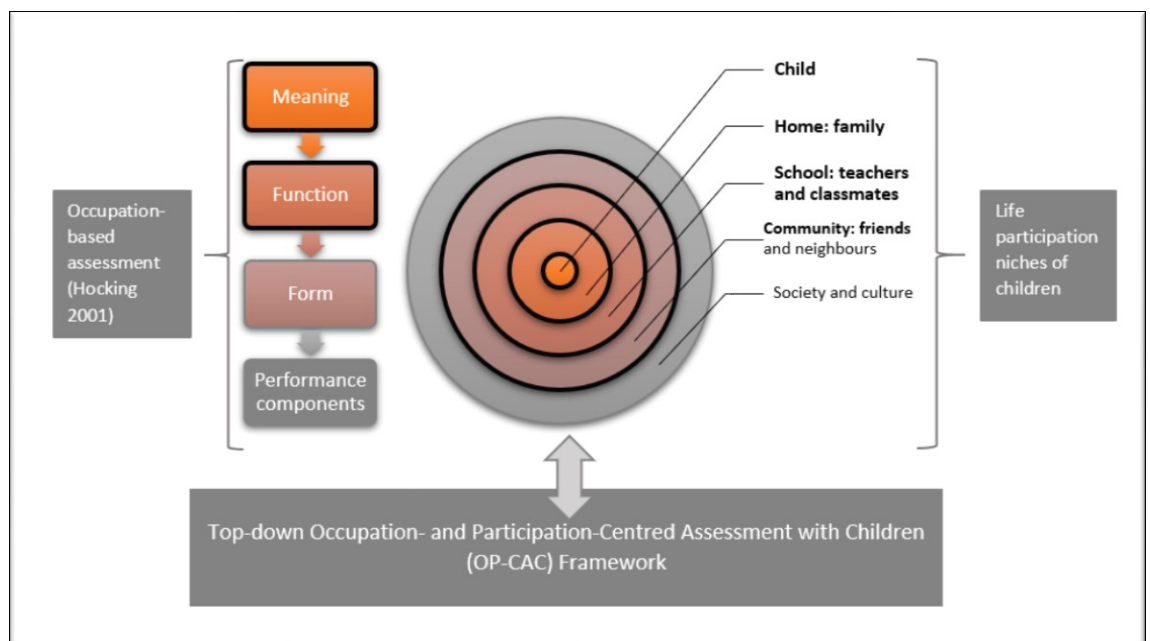
T2: ”Nää kuvat taas esimerkiks vanhukselle niin voi tuoda ihan semmosii erilaisia miellelyhtymiä siihen omaan arkeen ja tuoda niinkun herätteitä sellasista asioista mitkä ei tuu jossain tämmösessä nokakkain keskustelussa esille”

8 Johtopäätökset

KESY:n käyttöä ja toimintaterapiaprosessia tarkastellessa haastatteluissa korostui KESY-korttien hyvät käyttömahdollisuudet erityisesti alkuarvioinnin ja tavoitteiden asettelun vaiheessa, joka on Fisherin (2009, 16) ensimmäinen toimintaterapiaprosessin kolmesta vaiheesta. Aineistosta oli löydettävissä myös pohdintoja KESY-korttien käyttömahdollisuuksista kahdessa muussa prosessin vaiheessa, eli interventio- ja uudelleen arvioinnin vaiheessa. Toimintaterapiaprosessin tärkeänä näkökulmana nähdään top-down-lähestymistapa, jota tukevat niin Fisherin (2009) OTIPM kuin Chienin ja Brownin (2017) OP-CAC-viitekehys. Kerätyn aineiston perusteella KESY-korteilla saadaan tietoa lapsen rooleista, tärkeistä ja merkityksellisistä toiminnoista, vahvuuksista, haluista, haasteista tai tarpeista. Kaikki nämä KESY-korteilla saatavat tiedot tukevat top-down-lähestymistapaa, jossa toimintaterapeutti luo itselleen terapiasuhteen alussa asiakkaasta selkeän ja laajan kuvan.

KESY-korteista on löydettävissä myös paljon Chienin ja Brownin (2017, 138) OP-CAC-viitekehysten toimintoja, kuten vapaa-aika, leikki, itsestä huolehtiminen, sosiaalinen osallistuminen, roolit ja tavat. KESY-kortit eivät suoraan vastaa ajankäyttöön mutta tarkentavilla kysymyksillä toimintaterapeutti voi saada myös tästä asiasta tietoa. OP-CAC-viitekehys on esitetty alla olevassa kuviossa (Kuvio 5), jossa toimintaympäristöihin, sosiaaliset konteksteihin sekä Hockingin (2001) hierarkiamalliin on verrattu aineistosta nousseita KESY-korttien yhteneväisyyksiä. OP-CAC-viitekehyksessä huomioidaan lapsen päivittäiset toimintaympäristöt sekä niihin liittyvät sosiaaliset kontekstit. KESY-korteilla saadaan tietoa kotiin, kouluun ja harrastuksiin liittyvistä asioista. Lisäksi korteissa on myös erilaisia henkilöihin viittaavia kuvia, kuten perhe, kaverit, opettaja, avustaja ja koulun työntekijät. OP-CAC-viitekehysten kuviota tarkastellessa voidaan huomata, että KESY-kortit kattavat toiminnan osittain yhteisötasolle asti

huomioiden lapsen ystävyysuhteet, mutta jättäen kuitenkin korostamatta esimerkiksi naapurisuhteita. KESY-korteissa ei myöskään nosteta esiin yhteiskunnan ja kulttuurin toiminnan tasoja. OP-CAC-viitekehyksessä olevaa Hockingin neliportaista hierarkiamallia tarkastellessa voidaan todeta, että KESY-kortit vastaavat hierarkiamallin kahteen ylimpään portaaseen, joihin liittyy lapselle merkitykselliset toiminnot sekä niiden tarkoitus hänen elämässään. KESY-korteilla ei kuitenkaan saada tietoa näiden tärkeiden toimintojen havainnoitavissa olevista muodoista eikä toiminnalliseen suoriutumiseen liittyvistä tekijöistä.

Kuvio 5. KESY ja OP-CAC (Chien & Brown 2017, 137.)

Chienin ja Brownin (2017, 138) OP-CAC-viitekehyksessä lapsi ja hänen perheensä nähdään aktiivisina toimijoina arviointiprosessissa. Kerätyn aineiston perusteella KESY-korttien voidaan todeta olevan lapsilähtöinen menetelmä, sillä KESY:ä käyttäessä lapsi saa itse antaa merkityksiä asioille sekä kertoa oman mielipiteensä itseään koskevissa asioissa. Haastatellut toimintaterapeutit näkivät KESY:n myös mahdollisuutena ammattilaisten ja perheen yhteistyön lisäämiseen, sillä KESY:n avulla saatua tietoa voidaan tuoda näkyväksi kotiin ja niistä voidaan keskustella vanhempien kanssa. Vänskä, Pollari ja Sipari (2016, 37) toteavat, että lapsen, perheen ja ammattilaisen välille syntyvä luottamuksellinen suhde on edellytys lapsen osallistamista ja

toimijuutta tukevan kuntoutuksen suunnittelussa. Myös opinnäytetyön kerätystä aineistosta on nostettavissa luottamuksellisen suhteen rakentaminen lapsen ja terapeutin välille ennen KESY:n tekemistä, sillä keskustelusta voi nousta esiin hankalia ja henkilökohtaisia asioita. Luottamuksellisen suhteen rakentamisen jälkeen KESY-korteilla voidaan osallistaa lasta omien näkemystensä ilmaisemiseen kuten myös edistää perheen ja ammattilaisen välisen yhteistyötä.

Aineistosta nousi useita tekijöitä, joiden perusteella KESY-korteilla voidaan tukea lapsen osallisuutta. Haastateltavat toimintaterapeutit kertoivat, että KESY:n avulla lapsen ääni saadaan kuuluviin ja lapsen mielipiteet pystytään aidosti nostamaan keskiöön päätöksenteossa esimerkiksi moniammatillisissa palavereissa. Vänskän ja muiden (2016, 23 - 37) mukaan lapsen näkökulman sekä merkityksellisten tekemisten tunnistaminen edellyttääkin lapsen osallistumista kuntoutusprosessiin. Vänskä ja muut kuitenkin korostavat, että lapselle annetaan tilaisuus valmistautua osallistumiseen, esimerkiksi palavereihin tai keskusteluihin. Opinnäytetyössä haastatellut toimintaterapeutit kertoivat suunnittelevansa KESY-keskustelun jälkeen yhdessä lapsen kanssa, millaisia asioita lapsi itse haluaa kertoa tulevassa HOIJKS-palaverissa. Tämä antaa lapselle mahdollisuuden valmistautua tulevaan moniammatilliseen palaveriin.

Vänskä ja muut (2016, 36) esittivät kirjallisuudesta useita tekijöitä, jotka tukevat lapsen osallisuutta kuntoutuksessa. Nämä tekijät on esitetty alla olevassa kuviossa (Kuvio 6), ja siihen on merkitty ne tekijät, jotka ovat yhteneväisiä KESY-korttien kanssa. KESY-korttien käyttö vaatii ennakointia, valmistautumista ja harkintaa, jolloin toimintaterapeutti päättää mitä osa-alueita haluaa keskustelussa käsitellä. Näin ollen KESY-korttien käytössä tulee tehdä yksilöllisiä ratkaisuja. KESY on lapsentahtinen menetelmä, joka edellyttää käyttäjältä lapsilähtöisyyden reflektointia. KESY on luova tapa olla vuorovaikutuksessa lapsen kanssa ja sen avulla tekeminen on lapselle mielekästä. KESY-pelissä huomioidaan myös lapsen tunteita, sillä lapsi voi asettaa tunnekortteja asettamiin kuviinsa liittyen. Ennen KESY-pelin pelaamista toimintaterapeutin ja lapsen välillä tulee olla luottamuksellinen suhde, jotta lapsi kokee olonsa turvaliseksi jakaa asioita itsestään. KESY:n avulla voidaan mahdollistaa lapselle onnistumisen kokemus siitä, että hänen asettamansa kuvat ovat tärkeitä ja merkityksellisiä.

KESY:n avulla voidaan lisäksi kannustaa lasta ja keskustelusta saadulla tiedolla voidaan informoida sekä ohjeistaa muita aikuisia. Ikätoverisuhteita KESY-korteilla ei varsinaisesti tueta, vaikka niistä voidaankin keskustelussa saada tärkeää tietoa. Sama pätee lapsen osallisuuden tukemisessa yhteisöön sekä ympäristöön vaikuttamisessa. KESY:ssä itsessään ei näy prosessimaisuus, mutta sitä voidaan kyllä hyödyntää osana toimintaterapiaprosessia. Tietotekniikkaa ei vielä KESY:ssä hyödynnetä, mutta kehityskohteista puhuttaessa aineistossa esiin nousi kehitteillä oleva digiversio.

Kuvio 6. KESY ja Lapsen osallistumista vahvistavat tekijät kirjallisuudessa (Vänskä, Pollari & Sipari 2016, 36)

KESY-korttien käyttöön toimintaterapiassa nostettiin tässä opinnäytetyössä tärkeäksi teemaksi myös ammatillinen harkinta, joka toistui aineistossa useaan otteeseen. KESY-korttien käyttöä varten ammatillaisen täytyy harkita menetelmän sopivuutta lapsikohtaisesti. Esimerkiksi kommunikoinnin, kognition ja motoriikan pulmat saattavat joidenkin lasten kohdalla edellyttää menetelmän soveltamista. Myös Feiler ja Watson (2010, 116) nostivat tutkimuksessaan esille lapsikeskeisyyden tärkeäksi elementiksi tarkastellessaan lapsen päätöksentekoon osallistumisen edellytyksiä. Lapsikeskeisiin käytäntöihin kuuluu lapsen kehityksellisen tason huomiointi ja esimerkiksi käytetyn kielen mukauttaminen lapsen tasoiseksi.

Vänskän ja muiden (2016, 22 - 35) viittaaman Khetanin ym. (2015) mukaan kuntoutuksen suunnittelussa lapselle tulisi mahdollistaa näkökulman ilmaiseminen siitä, mihin hän muutosta haluaa. Kirjallisuuskatsauksen tuloksissa korostui asenneympäristön vaikutus lapsen osallistumisen mahdollistamisessa. Bekkenin (2017, 487) mukaan ammattilaisten näkemykset lapsen kyvyistä muodostaa omia käsityksiä korreloivat vahvasti sen kanssa, missä määrin lasta kuunnellaan ja kannustetaan ilmaisemaan itseään. Opinnäytetyön aineistonkeruun pohjalta voidaan todeta, että KESY-korttien avulla voidaan tehdä näkyväksi lapsen kyky ilmaista mielipiteitään, jonka seurauksena myös vanhemmat ja muut ammattilaiset osaavat ottaa lapsen ajatukset huomioon ja kannustaa lasta päätöksentekoon. Haastatellut toimintaterapeutit kertoivat myös huomanneensa, että lapset saivat KESY:n kautta voimauttavia kokemuksia esimerkiksi silloin, kun lapsen ja vanhemman mielipiteet erosivat toisistaan ja lapsen näkemys todettiin oikeaksi. Bekken (2017, 494) toteaa, että lapset haluavat ilmaista itseään, mutta tarvitsevat usein aikuisen tukea päätöksentekoon kuntoutukseen liittyvissä asioissa. KESY mahdollistaa lapsen ja aikuisen välisen vuoropuhelun, jossa lapsi saa vapaasti ilmaista ajatuksiaan aikuisen tuen turvin.

Vänskän, Pollarin ja Siparin (2016, 22) mukaan lapsilähtöisen toimintakulttuurin sekä uudenlaisien rakenteiden luomista tarvitaan, jotta suunnitelmallinen lapsen osallistamisen mahdollistaminen toteutuisi. Tavoitteena tulisi olla lapsen ja aikuisen kumppanuus kuntoutusprosessin eri vaiheissa. Lisäksi Vänskä ja muut (2016, 22) pitävät Khetanin ym. (2015) prosessin jatkokehityksen kannalta tärkeänä ammattilaisten ohjausta, jotta erilaisia lapsen ääntä tukevia keinoja hyödynnettäisiin ja lasten näkökulmat saataisiin esiin. KESY-kortit voisivatkin olla yksi tällainen keino, sillä kerätystä aineistosta nousi esiin useita perusteita KESY-korttien moniammatilliseen käyttöön. Kuka tahansa lasten parissa työskentelevä ammattilainen, joka on kiinnostunut lapsen osallisuuden edistämisestä, voi hyödyntää työssään KESY-kortteja.

Tutkimuksen tulosten voitiin yllä mainittujen seikkojen valossa todeta vastanneen tutkimuskysymyksiin sekä tukevan opinnäytetyön hypoteesia siitä, että KESY-kortteja voidaan käyttää toimintaterapiassa alkuarvioinnin ja tavoitteenasettelun vaiheessa. Toimintaterapian teorian läpi KESY-kortteja tarkastellessa todettiin, että korteista

löytyy paljon toimintaterapiaan sopivia elementtejä. KESY-kortit ovat lapsen osallisuutta tukeva menetelmä, ja niiden avulla saadaan lapsen oma ääni kuuluviin sekä selville lapselle tärkeät ja merkitykselliset asiat.

9 Pohdinta

Opinnäytetyöprosessin lähtökohtana alkuvuonna 2019 oli molempien tekijöiden kiinnostus lapsen osallisuuden tukemista kohtaan. Aiheesta taustatyötä tehdessä tekijät löysivät KESY-kortit, jotka olivat tulleet myyntiin syksyllä 2018. Tekijöiden perehtyessä KESY:n ideaan ja siitä löytyvään demoversioon heräsi mielenkiinto, voisiko tällaista menetelmää hyödyntää toimintaterapiassa. Tekijät ottivat yhteyttä KESY-korttien kehittämistyössä mukana olleisiin Suomen Vanhempainliittoon sekä Oppimis- ja ohjauskeskus Valteriin. Toimeksiantajasopimus tehtiin Oppimis- ja ohjauskeskus Valterin Ruskis-yksikön kanssa ja heidän kautta saatiin myös aineistonkeruuta varten haastatellut toimintaterapeutit.

Opinnäytetyössä käytetyt teoreettiset mallit ja viitekehykset valittiin tutkimuskysymysten pohjalta. Toimintaterapiaprosessiin liittyvien asioiden tarkastelussa käytettiin Fisherin (2009) OTIPM-mallia, sillä se soveltuu toimintaterapian eri vaiheiden tarkasteluun. Viitekehyksenä käytettiin Chienin ja Brownin (2017) OP-CAC-viitekehystä, joka soveltuu käytettäväksi lasten toimintaterapia-arvioinnissa. Lisäksi OP-CAC sisältää ympäristöön ja sosiaaliseen kontekstiin liittyviä tekijöitä, joita voidaan hyödyntää lapsen osallisuuden tarkastelussa. OTIPM-mallin ja OP-CAC-viitekehyksen koettiin tukevan toisiaan, sillä niihin sisältyy samoja merkittäviä teemoja kuten asiakaskeskeisyys ja top-down-lähestymistapa. Sekä OTIPM että OP-CAC kuvaavat toimintaterapiaa prosessin näkökulmasta ja näin ollen niiden avulla pystyttiin tarkastelemaan KESY-korttien käyttöä toimintaterapiassa.

Lapsen osallisuuteen liittyvää tutkimustietoa löytyi suomen kielellä melko hyvin. Suomessa on lähivuosina toteutettu useita lasten osallisuuteen liittyviä hankkeita, joiden avulla lähteitä oli helposti löydettävissä tämän opinnäytetyön tarpeisiin. Kansainväli-

sen tutkimustiedon hakemisessa tekijät kokivat haasteelliseksi osallisuuden käsitteen, jolle ei ole suoraa englanninkielistä vastinetta. Englanninkielinen termi ”*participation*” kattaa sekä osallisuuden että osallistumisen käsitteet, eikä kansainvälisissä artikkeleissa ole määritelty selkeää eroa näiden käsitteiden välillä. Myös suomenkielissä lähteissä oli ristiriitoja osallisuuden ja osallistumisen käsitteiden erottelun välillä, sillä myöskään suomen kielessä ei ole määritelty tarkkaa eroa näiden käsitteiden välille.

Opinnäytetyössä pystyttiin vastaamaan asetettuihin tutkimuskysymyksiin, sillä KESY-kortit olivat kerätyn aineiston sekä johtopäätösten perusteella sopiva menetelmä toimintaterapeuttien käyttöön. KESY:n kaltaisilla menetelmillä voidaan vastata uuden perusopetuksen opetussuunnitelman ja YK:n huomautuksen vaatimuksien mukaisesti lapsen osallisuuden tukemisen tarpeeseen. Toimintaterapeutin ammatissa keskeistä on pyrkimys jatkuvaan ammatilliseen kehitykseen ja uusien menetelmien löytäminen on tärkeä osa alan kehitystä. KESY:n kaltaiset, standardoimattomat arviointimenetelmät ovat helppo ottaa käyttöön, eivätkä ne usein vaadi erityistä koulutusta. Tällaisista arviointimenetelmistä saatuja tuloksia ei pystytä määrällisesti mittaamaan, vaan saadut tulokset ovat laadullisia.

Opinnäytetyön toteutus sujui hyvässä yhteistyössä tekijöiden sekä toimeksiantajan kesken. Tekijöiden työnjako oli tasainen ja työskentely sujui hyvin ennalta mietityn aikataulun mukaisesti. Haasteellisena tekijät kokivat aineiston analysointivaiheen, josta kummallakaan ei ollut aikaisempaa kokemusta. Kokemattomuutta opinnäytetyön tekijät ovat pyrkineet kompensoimaan perehtymällä prosessissa käytettyihin menetelmiin mahdollisimman tarkasti.

9.1 Eettisyys ja luotettavuus

9.1.1 Tutkimuksen toteutuksen tarkastelu

Tässä opinnäytetyössä on pyritty toimimaan hyvien tutkimuskäytänteiden mukaisesti. Hyvään tutkimuskäytäntöön kuuluu, että tutkittavilta saadaan tutkimukseen

osallistumisesta suostumus ja heille kerrotaan kaikki oleellinen tieto tutkimuksen kuluista. Lisäksi on tärkeää kunnioittaa haastateltavien itsemääräämisoikeutta antamalla heille mahdollisuus päättää tutkimukseen osallistumisesta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2016, 25.) Tämän opinnäytetyön aineiston keruuseen osallistuneilta toimintaterapeuteilta pyydettiin kirjallinen suostumus haastatteluihin osallistumisesta sekä samalla heille kerrottiin opinnäytetyön tavoitteesta ja tarkoituksesta. Ennen haastatteluihin osallistumista tutkittaville kerrottiin haastattelun teemat, kesto, toteutus- ja tallennusmenetelmät sekä aineiston säilytykseen liittyvät tekijät. Haastattelun alussa tutkittaville painotettiin tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuutta sekä mahdollisuutta keskeyttää haastattelu tutkittavan niin halutessa.

Ennen varsinaisia haastatteluja toteutettiin pilotointi haastatteleamalla toimintaterapeutteja, joka ei osallistunut varsinaiseen tutkimukseen. Pilottihaastattelu lisää tutkimuksen luotettavuutta, sillä näin testattiin teemarungon toimivuutta, haastattelun kestoja sekä etäyhteyden ja tallennuksen toimivuutta. Lisäksi saatiin luotettavuuden kannalta tärkeää tietoa siitä, saadaanko haastattelurungolla tutkimuksen kannalta haluttua tietoa esille. Pilottihaastattelun jälkeen haastatteluun osallistunut toimintaterapeutti antoi palautteen, jossa hän totesi haastattelurungon toimivaksi. Myös tutkijat totesivat, että haastattelulla pystyttiin vastaamaan tutkimuskysymyksiin, eli saatu tieto oli opinnäytetyölle oleellista. Näin ollen teemoja tai haastattelurunkoa ei tarvinnut muokata ennen virallisia tutkimushaastatteluja. Lisäksi valittu etämenetelmä todettiin toimivaksi.

Luottamuksellisuus ja anonymiteetti ovat keskeisiä asioita tutkimustiedon käsittelyssä sekä eettisyyttä tarkastellessa. Tutkittavia tulee informoida realistisesti siitä, kuinka anonymiteettiä suojataan. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tässä opinnäytetyössä tutkittaville ei voitu luvata täyttä anonymiteettiä, sillä opinnäytetyössä oli tuotava ilmi tutkittavaa tuotetta ja haastateltavia yhdistävä organisaatio. Opinnäytetyössä ei kuitenkaan mainittu haastateltavien nimiä tai muita tarkkoja tunnistetietoja. Kaikki edellä mainittu tieto anonymiteetistä kerrottiin haastateltaville suostumuslomakkeessa sekä ne myös kerrattiin haastatteluiden alussa.

Yhdeksi opinnäytetyön eettiseksi epäkohdaksi voidaan nostaa tutkimusasettelu, jossa tutkittiin Valterilla myynnissä olevaa tuotetta haastatteleamalla samassa organisaatiossa työskenteleviä toimintaterapeutteja. Opinnäytetyössä on tuotu näkyväksi näiden kahden tekijän ristiriita ja tutkijat tunnistivat jo tutkimuksen alussa tällä mahdollisesti olevan vaikutusta tutkimustuloksiin. Opinnäytetyön tekijät ovat kriittisesti tarkastelleet, millaisia vaikutuksia he ovat huomanneet. Tutkimuksen tekijät nostavat KESY-korttien käyttöönoton olleen organisaatiolähtöistä, sillä haastatteluihin osallistuneita toimintaterapeutteja oli pyydetty kokeilemaan KESY-korttien käyttöä. Vaikka käyttökokemuksen tarve nousi organisaatiosta, on tutkimuksen aineistosta noussut paljon positiivisia huomioita KESY-korttien käyttömahdollisuuksista. Tutkijat pohtivat ennen haastatteluja sitä, että tutkittavien voi olla vaikea tuoda esiin kokemiaan haasteita KESY-korttien käytöstä, sillä opinnäytetyön toimeksiantajana toimii heidän työorganisaationsa. Lisäksi eettisyyttä tarkastellessa on samoista syistä tärkeää pohtia tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuutta. Tutkimustuloksia tarkastellessa voidaan kuitenkin todeta, että haastateltavat ovat pohtineet laajasti sekä myös kriittisesti KESY-korttien käyttöä. Tämä lisää tutkijoiden mielestä tutkimuksen luotettavuutta.

Tutkimuksen luotettavuutta tarkastellessa voidaan todeta, että tämä on tutkijoiden ensimmäinen opinnäytetyö, joka osaltaan rajoittaa luotettavuutta. Kaikki tutkimuksen vaiheet haastatteluista litterointiin ja aineiston analyysiin on kummallekin tekijälle uutta. Luotettavuutta on pyritty lisäämään huolellisella aiheeseen perehtymisellä, teorian tutkimisella sekä haastattelun harjoittelulla eli pilotoinnilla. Lisäksi tekijät tunnistavat mahdollisuuden siihen, että jokin olennainen tema on voinut jäädä huomioimatta tai jokin aineistosta esiintyvää asiaa ei olla nostettu asianmukaisella tavalla esille. Lisäksi tutkijat nostavat yhtenä näkökulmana tutkimusten käänkösvirheet, jotka voivat vaikuttaa osaltaan tutkimuksen luotettavuuteen.

9.1.2 Tutkimusraportin tarkastelu

Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta edistetään tutkijoiden tarkalla selostuksella tutkimuksen toteuttamisesta kaikissa tutkimuksen vaiheissa. Haastattelututkimuksessa kerrotaan olosuhteista ja paikoista, kestosta, häiriötekijöistä, virhetulkintoista sekä tutkijoiden itsearviointista tilanteesta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2016, 232.) Opinnäytetyön toteutuksessa on kuvattu tarkasti vaihe vaiheelta opinnäytetyön aineistonkeruun eteneminen. Myös häiriötekijät on tuotu näkyväksi kerrottaessa yhden tutkimuksen etäyhteyden katkeamisesta pohtien sen vaikutusta aineiston laatuun. Virhetulkintoja vähentää se, että tutkijoita oli opinnäytetyössä kaksi. Näin ollen tutkijat ovat vertailleet näkemyksiään ja todenneet ne yhdenmukaisiksi, joka osaltaan lisää tutkimuksen luotettavuutta.

Aineiston analyysissa on keskeistä luokittelujen tekeminen ja se, että luokittelusta olisi kerrottava lukijalle mahdollisimman tarkasti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2016, 232). Tässä opinnäytetyössä on pyritty tuomaan näkyväksi teemahaastatteluun valitut teemat sekä aineiston litteroinnin ja analysoinnin vaiheet. Kerätty aineisto teemoitettiin ennen aineiston analyysiä tekijöiden kesken erikseen, jonka jälkeen ne yhdistettiin ja todettiin yhdenmukaisiksi. Litterointi ja aineiston analyysi tehtiin yhteistyössä tekijöiden kesken.

Tuloksissa esitettyyn tulkintaan on kerrottava, millä perusteella tulkintoja on tehty ja mihin päätelmät on perustettu. Tässä lukijaa auttaa suorien haastatteluotteiden tai muiden autenttisten dokumenttien esittäminen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2016, 233.) Tässä opinnäytetyössä on esitelty aiheeseen vaikuttava toimintaterapian teoriapohja, jota kautta kerätty aineisto on analysoitu ja peilattu. Tutkimuksen tuloksia kirjatessa on esitetty suoria lainauksia mahdollisimman alkuperäisessä muodossaan. Joissakin lainauksista on poistettu turhia äännähdyksiä tai toistoja (...) -merkintää käyttäen. Lisäksi lauseeseen on selvennetty lukijalle tekijä, mikäli se ei lainauksessa selkeästi tule ilmi. Haastatteluotteet on pyritty tuomaan esille niin, että ne ovat myös lukijalle helppo ymmärtää, vaikka kyseinen lause on pois kontekstistaan.

9.2 Jatkosuositukset

Kerätystä aineistosta nousi esiin jatkotutkimusehdotuksia, joita voisivat olla esimerkiksi KESY-korttien soveltaminen ikääntyneille tai muille asiakasryhmille. KESY:n kaltaista menetelmää voitaisiin hyödyntää esimerkiksi ikääntyneiden palvelun suunnittelussa tai kotihoidossa.

Tutkijat tarkastelivat kerättyä aineistoa ja OP-CAC -viitekehystä tutkimuksen johtopäätöksissä ja totesivat KESY-korttien aihe-alueiden ylettyvän yhteisötasolle kattaen ystävyysuhteet. KESY-kortteja voisi hyödyntää myös laajemmin yhteisö-, yhteiskunta- ja kulttuuritasolla, joten yhtenä jatkotutkimusaiheena voisi olla näiden osa-alueiden kehittäminen.

Lähteet

About the COPM. 2019. The Canadian Occupational Performance Measure. Viitattu 6.10.2019. <http://www.thecopm.ca>.

Bekken, W. 2017. Decision-making in pediatric rehabilitation: exploring professionals' and children's views on decision-making involvement. *Children and Society*. 31. 6. 486-496. Viitattu 10.9.2019. <https://janet.finna.fi>, Cinahl.

Chien, C-W. & Brown, T. 2017. Assessing children's occupations and participation. Julkaisussa *Occupation-centered practice with children: a practical guide for occupational therapists*. Toim. Rodger, S. & Kennedy-Berh, A. Chichester, West Sussex: Wiley-Blackwell 2017. 2. painos. Viitattu 11.6.2019. <https://janet.finna.fi>, E-kirja.

Feiler, A. & Watson, D. 2010. Involving children with learning and communication difficulties: the perspectives of teachers, speech and language therapists and teaching assistants. *British Journal of Learning Difficulties*. 39. 113-120. Blackwell. Viitattu 10.9.2019. <https://janet.finna.fi>, Cinahl.

Fisher, A. 2009. Occupational therapy intervention process model. A model for planning and implementing top-down, client-centered, and occupation-based interventions. Fort Collins, Colorado: Three star press inc.

Franklin, A. & Sloper, P. 2009. Supporting the participation of disabled children and young people in decision-making. *Children & Society*. 23. 1. 3-15. Viitattu 10.9.2019. <https://janet.finna.fi>, Cinahl.

Gretschel, A. & Kiilakoski, T. 2012. *Demokratiaoppitunti: Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto 2012.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2016. *Tutki ja kirjoita*. 21. p. Helsinki: Tammi.

Jokitalo-Trebs, M. 2019. Kuntoutusasiantuntija. Ohjaus- ja oppimiskeskus Valteri Ruskis. Skype-haastattelu 4.3.2019.

Kansalaisyhteiskunta 2006-toimikunta. 2005. Kohti aktiivista kansalaisuutta. Kansalaisyhteiskunta 2006-toimikunnan raportti. Oikeusministeriö. Viitattu 24.9.2019. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi>.

KESY – keskustelu symbolein. 2018. Suomen vanhempainliitto ry. Viitattu 24.9.2019. <https://vanhempainliitto.fi>.

L 21.8.1991/60. Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta. Valtion säädöstietopankki Finlex, Valtiosopimukset. <http://finlex.fi>, hakusana 60/1991.

Lapsen oikeuksien sopimus. N.d. Lapsen oikeudet. Viitattu 30.6.2019.
<https://www.lapsenoikeudet.fi>.

Lapsen Oikeus Osallistua Kuntoutukseensa – lapsen edun arviointi, LOOK-hanke. 2017. Metropolia. Viitattu 20.3.2019. <https://www.metropolia.fi/look>.

Lapsen osallisuus. 2019. Lastensuojelun käsikirja. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 17.9.2019. thl.fi.

Lasten näkemysten kunnioittaminen. N.d. Lapsen oikeudet. Viitattu 19.9.2019.
<https://www.lapsenoikeudet.fi>.

Ohje KESY:n käyttöön. N.d. Valteri. KESY - keskustelu symbolein – demoversio. Viitattu 20.3.2019. <https://vanhempainliitto.fi>.

Perusopetuksen opetussuunnitelman ydinasiat. 2019. Opetushallitus. Viitattu 20.4.2019. <https://www.oph.fi>.

Piironen, T. 2007. Ohjaajan opas. Lasten osallistavien ryhmien ohjaamiseen. Kuunnella meitä – lasten osallisuushanke 2006 – 2007. Viitattu 17.9.2019. nuorisoseurat.fi.

Ruskis. N.d. Valteri. Opetushallitus. Viitattu 3.11.2019. <https://www.valteri.fi>, Ruskis.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. Teemahaastattelu. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 20.3.2019. <https://www.fsd.uta.fi>.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 2. p. Helsinki: Tammi.

Turja, L. 2016. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Julkaisussa Varhaiskasvatuksen käsikirja. Toim. Hujala, E. & Turja, L. Jyväskylä: PS-kustannus. 3. painos.

Vänskä, N., Pollari, K. & Sipari, S. 2016. Lasten osallistumista ja toimijuutta vahvistavat kuntoutuksen hyvät käytännöt kirjallisuudessa. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Keilan tutkimus. Viitattu 17.9.2019. helda.helsinki.fi.

Yleiskommentti nro 12. 2009. Lapsen oikeus tulla kuulluksi. Lapsiasiavaltuutettu. Viitattu 19.9.2019. <http://lapsiasia.fi>.

Yleissopimus lapsen oikeuksista. 1989. Ulkoministeriö. Viitattu 19.9.2019.
<https://um.fi>.

Liitteet

Liite 1. Teemahaastattelun teemat (1/2)

A. TAUSTATIETO

Työ- ja koulutustausta
Tämän hetkinen työnkuva
Yleisesti asiakasryhmät
Osallisuuden määrittely

Kuvaile koulutus- ja työtaustaasi lyhyesti.

Kuvaile tämän hetkisiä työtehtäviäsi organisaatiossasi.

Millaisten asiakasryhmien kanssa työskentelet yleisesti ottaen?

Kerro, mitä mielestäsi osallisuus tarkoittaa.

B. KESY-KORTTIEN KÄYTTÖ

Käyttöönotto
KESYn kannalta asiakasryhmät ja haasteet

Kuvaile mahdollisimman tarkasti, miten KESY-korttien käytön aloittaminen sujui.

- Millaisiksi koet KESY-korttien käyttöohjeet? (Olivatko selkeät?)

- Kerro kuinka kauan kesti, että menetelmä tuli tutuksi?

Minkäläisten asiakasryhmien kanssa olet käyttänyt KESY-kortteja?

Kuvaile, millaisten asiakkaiden kanssa olet käyttänyt KESY-kortteja?

-Minkä ikäisten asiakkaiden kanssa olet käyttänyt KESY-kortteja?

-Kuvaile, millaisia toimintakyvyn haasteita niillä asiakkailla on ollut, kenen kanssa olet käyttänyt KESY-kortteja?

Teemahaastattelun teemat (2/2)

C. TOIMINTATERAPIAPROSESSI (top-down)

Tilanteet
Ajoitus prosessissa
Mukauttaminen

Kuvaile millaisissa tilanteissa olet käyttänyt KESY-kortteja.

-Kerro esimerkkitapauksia tällaisista tilanteista.

-Missä toimintaterapiaprosessin vaiheessa olet käyttänyt asiakkaidesi kanssa KESY-kortteja?

-Ketkä ovat olleet läsnä näissä tilanteissa?

Kerro, miksi päädyit näissä tilanteissa KESY-korttien käyttöön?

Voisiko mielestäsi KESY-kortteja käyttää muissakin tilanteissa? Millaisissa?

Miten KESY:stä saatua tietoa on hyödynnetty?

Miten asiakkaan osallisuutta on tuettu KESY:n avulla?

D. HUOMIOT (osallisuus)

Mitä korttien käytöstä on huomattavissa
Soveltuvuus toimintaterapiaan
Kehitysehdotukset

Kuvaile mahdollisimman yksityiskohtaisesti, mitä huomioita olet tehnyt lapsissa KESY-kortteja käyttäessäsi?

Oletko huomannut muutoksia lapsen osallisuudessa KESY-kortteja käytettäessä? (Keskustelun aikana TAI jälkeen)

Miten koet, soveltuvatko KESY-kortit toimintaterapian menetelmäksi?

-Oletko kohdannut haasteita KESY-kortteja käyttäessä? Jos olet, millaisia?

Kuvaile omin sanoin, miten mielestäsi KESY-kortteja voisi kehittää?

Tuleeko jotain muuta mieleen, mikä mielestäsi olisi meille hyödyllistä tietoa KESY:yn liittyen?